

School of Theology at Claremont

1001 1345919

Theology Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

SEVERI ANTIOCHENI

LIBER CONTRA IMPIUM GRAMMATICUM

Reproduction du N° 102 / *Syr.51* = *Scriptores Syri*, Series quarta.
Tomus VI, Versio. — *Severi Antiocheni liber contra impium Gram-*
maticum. Orationis tertiae pars posterior. Interpretatus est Iosephus
LEBON. 1933.

CORPUS
SCRIPTORUM CHRISTIANORUM ORIENTALIUM

EDITUM CONSILIO
UNIVERSITATIS CATHOLICAE AMERICAE
ET UNIVERSITATIS CATHOLICAE LOVANIENSIS

Vol. 102

BR
60
C5
v. 101-2

SCRIPTORES SYRI

TOMUS 51

—

SEVERI ANTIOCHENI
LIBER CONTRA IMPIUM GRAMMATICUM
ORATIONIS TERTIAE PARS POSTERIOR

INTERPRETATUS EST

IOSEPHUS LEBON

—

LOUVAIN
IMPRIMERIE ORIENTALISTE
L. DURBECQ
1952

RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

LIBER
SANCTI MAR SEVERI
PATRIARCHAE ANTIOCHIAE
CONTRA IMPIUM GRAMMATICUM

ORATIO TERTIA
PARS POSTERIOR

CAPUT VICESIMUM ALTERUM

Quod etiam in iis, quae ad Nephaliū scripsi, apte usus sum exemplo medici; et quod quasi per concessionem permittere voces contradicentium et eos propriis eorum *vocibus* ad veritatem adducere, non cladis est, ut putavit iste simul impius et indoctus, sed sine controversia ingentis est victoriae.

At ego, hanc vigilantem et prudentem sollicitudinem eximiorum doctorum sectatus, dixi, in illis orationibus, quas ad Nephaliū scripsi: « Etiam si haec sententia: « In duabus naturis individuīs subsistit Christus post unionem » dicta fuerit a nonnullis ex antiquioribus doctoribus Ecclesiae, imo vel ab ipso Cyrillo, attamen postea reiecta fuit, quemadmodum et hanc sententiam: « Natura humanitatis passus est Christus », bene ab orthodoxis dictam, dici vetuit *Cyrillus*, adversus eos, qui divisionis morbo laborabant, consurgens; neque sic iis, qui in Chalcedone convenerunt, ullus relinquebatur apologiae modus, definientibus in duabus naturis individuīs Christum cognosci¹. » Nec quisquam posset patrocinium eorum suscipere dicendo nonnullos ex antiquioribus hanc ipsam *sententiam* dixisse, ubi semel sanctus Cyrillus medici more, attento morbo, prohibitionem ipsum *morbū* impugnantem statuit. Si vero nullus ex antiquioribus doctoribus videtur dixisse in duabus naturis individuīs subsistere Christum, omnes autem docuerunt duarum naturarum factam esse coniunctionem, id autem, quod

¹ Haec verba Severi graece leguntur *P. Gr.*, LXXXVI, 1848.

* p. 3. ex ea effectum est, unum esse ex duobus, non vero duo, * — sicut et divus Iulius dixit: IULIUS: « Proclamatur autem in eo hoc quidem esse creatum in unione increati, illud autem increatum in coniunctione creati, una natura ex utraque parte subsistente¹ », — quomodo extremae dementiae crimine rei non erunt ii, qui voces eorum indocte proferunt et dicunt: « En patres dixerunt hoc quidem esse increatum in Christo, illud autem creatum; ergo in duabus naturis dicimus subsistere unum Christum. » Audient enim a nobis: Dixistis ea, ex quibus unio *facta est*; duo enim sunt illa, nam unio ex duobus vel ex pluribus fit. Ergo addite etiam terminum unionis, item cum Iulio dicentes: « Una natura ex utraque parte subsistente ». Nolite ergo dicere duas naturas post unionem. Equidem ea, quae coniuncta sunt, duo sunt; at id, quod effectum est, unum *est* ex duobus. Audivimus enim et sanctum Cyrillum exemplum hominis nostri similis adduxisse, dicendo: CYRILLUS: « Proinde illae duae *naturae* iam non sunt duo, sed utraque unum animal absolvitur². » Patres ergo mentionem unionis duarum naturarum fecerunt, eum vero, qui ex ea subsistit, unum ex duobus *esse* sciunt, non duos.

Sed ex iis quoque, quae ad Nephaliū scripsi, partem cuius modo mentionem feci, in medium proferam; placuit enim Grammatico in indocto et impio libello *suo* illam etiam adducere et reprehendere. Scribitur autem sic: PATRIARCHAE *verba*, ex *orationibus* AD NEPHALIUM: « Neque mihi iterum dicas hac voce duarum naturarum nonnullos ex patribus usos esse; non enim *ea* usi sunt vestro sensu, etiamsi hoc assertioni concedamus.

* p. 4. Tempore enim sancti Cyrilli, * morbo vaniloquiorum Nestorii in ecclesiis grassante, plerumque vox reiecta est; nam ad morbos remedia. Ergo non possunt voces aliorum Patrum, si repariantur, — tanquam coniectura rursus hoc dico, — adversus sanctum Cyrillum proferri, qui contra morbum ingruentem remedium invenit; imo, plus dico: etiamsi ipsius Cyrilli sint voces antea dictae. Neque enim si eximius quidam medicus, exitiali morbo aliquam civitatem invadente, aquae potum prohibeat, potest aliquis, in medium progrediens, dicere ad illum: En medici patrum nostrorum aquae potum permittebant, imo tu ipse,

¹ H. LIETEMANN, *Apollinaris von Laodicea*, t. I, p. 187. — ² P. Gr., LXXVII, 245.

anno proxime praecedente, non interdicebas ne aquam bibere-
mus. Iure enim diceret ad illum: Stulte! Ergo non vides mor-
bum, cuius causa bibentibus aquam damnum accidit, sed ex
bona valetudine vis perniciosae conditioni normam consti-
tuere¹?

His autem addit optimus iste et ait: GRAMMATICUS: « Haec
revera sunt verba stulti. Etenim, quasi qui propheticum cha-
risma sortitus est, imo quasi qui omnium cogitationes scruta-
tur, ecce iam loquitur, dicens: « Etiamsi Patres usi sint voce
duarum naturarum, non tamen sicut vos *eam adhibuerunt*.
Illi enim sine reprehensione; vos autem dolose ea voce utimi-
ni. » Et deinde impudenter decertans, in mendacio plerumque
extollitur: « etiamsi verbo hoc concedamus »: non enim con-
cessit, ut ostendimus, sed invite et valde coactus confessus est². »
Vehementer quidem et strenue ostendisti * id, quod tibi placet, * p. 5.
o bone, cum locum Ambrosii per fictionem mutasti et cetera
impie excogitasti, sicut disputatio ostendit et iterum ostendet.
Postquam autem e tenebricoso tuo libello sustulisti proposi-
tionem, quae immundissimam sententiam ineruditione notat:
PROPOSITIO HAERETICORUM: « Quomodo non concedemus duas
naturas subsistere indivise post unionem³? », — quam sapien-
tissimus Cyrillus ut pollutam reiecit, dicens: CYRILLUS: « Ad-
versatur iterum nihilo minus propositio iis, qui dicunt unam
esse naturam Filii incarnatam, idque ineptum volentes osten-
dere, ubique conantur duas naturas subsistentes ostendere⁴ »,
— haec etiam ausus es impudentissime, sed prorsus ridicule,
explicare et scribere: GRAMMATICUS: « Dicit enim eos ubique
conari ostendere duas naturas subsistentes, et evidenter *intelli-
git naturas separatas*⁵. » At reprehendit amentiam tuam pro-
positio, quam abscidisti, quae clamat: PROPOSITIO HAERETICO-
RUM: « Quomodo non concedemus duas naturas subsistere post
unionem indivise⁶? », quam etiam ostendit eximius Cyrillus
adversari iis, qui dicunt unam esse naturam Filii incarnatam.
Iuste ergo, postquam ea, quae oculis omnium proponuntur, ab-
scidisti et tenebras sacrilegi furti circum te constituisti, me in-

¹ De textu graeco loci cfr *P. Gr.*, LXXXIX, 109 et 280. — ² Locum non
repperi. — ³ *P. Gr.*, LXXVII, 244. — ⁴ *Ibid.*, 245. — ⁵ Locum non repperi.
— ⁶ *P. Gr.*, LXXVII, 244.

sanire dicis, quemadmodum aliquis, in splendenti meridie palpebras suas claudens et voluntate sua in tenebris positus, putabit ceteros quoque non videre solem lucentem. Si enim ipsam propositionem non abscidisses, animadvertisses adversus eos, qui dicunt, sicut tu *dicis*, post unionem in duabus naturis individuis Christum subsistere, sanctum Cyrillum exsurrexisse et de illis dixisse eos prorsus supervacaneo asserere *Christum*

* p. 6. « natura humanitatis » passum esse * eisque interdixisse, medicinae causa, hac formula quae sane et absque malo sensu ab orthodoxis usurpabatur, ita ut dicerent: « Christus carne passus est », sicut Scriptura inspirata dixit¹. Tu vero dicis mihi me, tanquam propheticum charisma sortitum, putare me cogitationes tuas clare percipere, et confirmas a me antea aperte dicta, quae amentia censes, utpote destituta argumento rerum. Forsitan etiam iusiurandum tibi deferetur ut iuratus suadeas te non mala mente vel dolo dicere Christum in duabus naturis individuis subsistere post unionem. At neque prophetia indigeo, qua abscondita videam, neque investigatione circa tuas cogitationes. Dicit enim sacra Scriptura: « Divinatio in labiis regis; in iudicio autem non errabit os eius². » Regem autem explanationis dogmatum si quis sapientissimum Cyrillum dixerit, non censebitur a recto declinare: ipse protulit iudicium absque errore et dixit eos, qui dicunt post unionem in duabus naturis individuis subsistere Christum, adversari et repugnare iis, qui unam confitentur esse naturam Filii incarnatam, eosque valde dolose et supervacaneo legitimam vocem ab orthodoxis bene usurpatam dicere, scilicet « natura humanitatis » et non potius « carne » ut dicitur in Scriptura divinitus inspirata, *Christum* esse passum.

Nonne ergo, postquam illam prohibitionem constituit sapiens Doctor, quisquis asserit aliquem ex Patribus, vel ipsum Cyrillum dixisse in natura humanitatis passum esse Christum, velut ad defensionem eorum, qui in duabus naturis confitentur

* p. 7. * illum subsistere et supervacaneo dicunt in natura humanitatis illum passum, manifeste deprehenditur sedulae prohibitioni medici repugnans? Ipse enim dixit de iis, qui contra ipsum di-

¹ Cfr I PETR., IV, 1. — ² Prov., XVI, 10.

cebant: « Quomodo non concedemus duas naturas subsistere post unionem indivise¹? »: CYRILLUS: « Valde supervacaneo ergo dicunt *Christum* natura humanitatis passum esse, quasi illam a Verbo removeant et proprie seponant, ut duo intelligantur et non iam unum incarnatum et inhumanatum, illud ex Deo Patre Verbum². » Igitur, qui advocatus fit eorum, qui in duabus quidem naturis individuis post unionem *Christum* subsistere impie confitentur, supervacaneo autem dicunt eum « natura humanitatis » passum, et in medium profert testimonia antiquorum doctorum, quae dicunt *Christum* « natura humanitatis » passum esse, — quod sanctus Cyrillus decrevit minime dicendum, cum vellet cohibere morbum eorum, qui impie confitentur *Christum* in duabus naturis subsistere et intelligi, — audiet, et valde recte, ipsum vesaniae morbum medico imposuisse prohibitionem ipsius vocis, quam ante morbum et ipse dicebat et qui ante ipsum *fuerunt* doctores et medici.

Itaque ego quoque, ad *Nephalium* verbum faciens et volens superabundanter devincere contradictorem, concessionis figura usus sum atque dixi: « Demus tò dicere in duabus naturis individuis *Christum* subsistere, etiam ab antiquioribus, imo et ab ipso antea dictum esse. * Ponamus autem *Cyrrillum*, cum ad-^{* p. 8.} versus morbum sectatorum Nestorii pugnaret, hanc ipsam *formulam* prohibuisse, medici instar, qui vetat exitiali morbo oppressos bibere aquam. Numquid ergo recte diceret quis, post prohibitionem a medico factam, oportere aegrotantes utantur hac ipsa formula, quia ante morbum tum is, qui eam prohibuit, ea utebatur, tum ceteri quoque doctores et medici? Minime! Audiret enim iste id, quod recte quoad exemplum et imaginem aquae dixi: « Stulte! Ergo non vides morbum, cuius causa bibentibus aquam damnum accidit, sed ex bona valetudine vis morbidam conditionem ordinare. » Reprehensioni autem obnoxiam non esse, ut Grammaticus iste, divinis rebus minime imbutus et profanus, putavit, comparisonem doctorum cum egregiis medicis, qui aegrotantibus obsequuntur, et modo quidem infirmitati indulgent³ atque optata quaedam aegrotantibus saepe

¹ *P. Gr.*, LXXVII, 244. — ² *Ibid.*, 245. — ³ Conicio interpretem graece legisse: συγχωροῦσι τῇ ἀσθενείᾳ.

concedunt, modo autem ad accuratam sanitatis custodiam eos extollunt, — sicut sanctus Cyrillus fecit quoad Orientales, — indicavit rerum divinarum peritus Athanasius, qui in apologia pro Dionysio haec scripsit: ATHANASIUS: « Non autem oportet aliquis ea, quae per oeconomiam scribuntur aut fiunt, mala mente accipiat et ad propriam malam voluntatem detorqueat. Nam et medicus saepe ea *remedia*, quae aliquibus non videntur congrua, vulneri nonnullorum, ut ipse novit, adhibet, nullum alium ac sanitatem scopum habens. Sapientis quoque magistri

* p. 9. scopus hic est, ut nempe * pro ratione mentium eorum, qui instituuntur, doceat atque loquatur, donec eos ad perfectionis viam traduxerit ¹. »

Hac autem figura concessionis solent doctores uti atque velut in agone superabundanter adversarium devincere. Cum enim lamentabiles Arii auxiliarii stulte et blasphemo sensu nomen «Pater» dicerept et vim ei adhiberent ad ostendendum illud esse designationem actionis, ita ut Pater intelligeretur agens, et Filius propterea effectus et creatus, non vero potius vera proles, Gregorius Theologus, postquam hoc absurdum et dolosum impietatis conamen, in prima oratione de Filio, reprehendit atque resolvit, ostenditque nomen « Pater » significativum esse verae et naturalis cognationis gignentis ad genitum, minime vero actionis, usus est etiam figura concessionis sicque perrexit: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Sit autem, si placeat, « Pater » nomen actionis; ne sic quidem nos devincetis, sed hoc ipsum operatus erit Pater consubstantiale, etsi alioqui absurda est huiusmodi actionis opinio. Vides quomodo, dum malitiose decertare vultis, captiones vestras effugiamus ². »

Cum autem *Gregorius* hoc dixerit et ex abundanti usus sit figura concessionis, et concesserit postulationem adversarii, dixeritque: « Sit nomen « Pater » significativum actionis, si placeat », poteritne aliquis ipsi verbo vim adhibere et temere contendendo asserere *Gregorium* dare Filium esse non prolem sed opus, et ad cladem abscondendam hoc adiungere: GREGORIUS

* p. 10. NAZIANZENUS: « etsi alioqui absurda *est huiusmodi actionis opinio », eumque, qui per concessionem dedit, quasi devictum irride-

¹ P. Gr., XXV, 488. — ² P. Gr., XXXVI, 96.

re et tuas, o Grammaticae, vocular usurpare: «Non enim concessit, sed invite et valde coactus confessus est. Ita enim valida veritas ut etiam ab adversariis agnoscat¹ »? At nemo attenderet eum, qui figuram verbi per concessionem *prolati* assensionem, de-
5 ditionem et defectionem esse diceret; inspiceret autem *potius* quomodo quaestionem adversariorum prius diluisset et valide solvisset sicque ex abundanti concessionis figura usus esset.

Scito ergo, egregie Grammaticae, me quoque, in duabus orationibus quas ad Nephaliū scripsi, postquam omnia effata
10 Patrum ab eo demonstrata in medium protulissem, et ostendissem quomodo dicta essent et potius sententiam impietatis impugnarent, quippe quae unum ex duobus Christum confiteri doceant, ex abundanti quidem figura concessionis usum esse atque dixisse: Demus tō dicere in duabus naturis unum Christum
15 post inexplicabilem unionem ab omnibus antiquioribus doctoribus dictum esse. At sapiens Cyrillus, nestorianae dualitati omnem aditum praecludens et morbum cohibere studens, illud prohibuit. Et addidi ne sic quidem veniam esse iis, qui prohibitionem contempserunt et in duabus naturis unum Christum
20 definierunt. Non enim possunt verba ceterorum Patrum, si quae reperiantur, — rursus per concessionem dico, — adversus sanctum Cyrillum proferri, qui grassanti morbo remedium invenit².

CAPUT VICESIMUM TERTIUM

* p. 11.

Confirmatur recte me dixisse non oportere, post inania Nestorii verba et cautiones sancti Cyrilli adversus impietatem atque *eius* prohibi-
25 tiones vocum, dicamus Dei Verbum hominem assumpsisse, vel Christum vocemus duplicem aut hominem deiferum, vel coniunctionem nominemus inexplicabilem unionem divinae oeconomiae. Reprehensio quoque compendiosa eorum, qui machinantur ut in duabus substantiis
30 definiatur Christus.

Peropportune autem cetera quoque apponemus, quae ab indocto Grammatico vituperata sunt, et ostendunt simul ignorantiam eius et impietatem et ineruditionem et imperitiam sacra-

¹ Locum non repperi. — ² Cfr. P. Gr., LXXXIX, 112.

rum Scripturarum. Etenim scripsi in orationibus ad Nephali-
 um: PATRIARCHAE AD NEPHALIUM: « Post vaniloquia Nestorii
 suspicioni obnoxium est dicere: « Hominem assumpsit Deus Ver-
 bum », sicut et sanctus Cyrillus, in prima epistula ad Succen-
 sum dixit: « Igitur factus est homo, non hominem assumpsit,
 ut Nestorio placuit¹. » Attamen Gregorius Nazianzenus, in epis-
 tula ad Cledonium, recte usus est hac voce. Cum enim totam
 epistulam conscriberet adversus infausti nominis Apollinarium,
 asserentem absque mente esse carnem Domini, volens ostendere
 ea omnia, quibus constat homo, assumpta esse a Deo Verbo, sic
 dixit: GREGORIUS NAZIANZENUS: « ...prius quidem non hominem,
 sed Deum et Filium solum et saeculis antiquiorem, corpori non
 mixtum neque omnibus, quae corporis sunt, in fine autem etiam

* p. 12. hominem pro salute nostra assumptum². » Voces autem * προο-
 ληφθῆναι et ἀναληφθῆναι nihil inter se differre, quod sensum
 attinet, omnibus notum est³. »

Quae cum reprehendat Grammaticus, perinde ac si negave-
 rim a Patribus adhibitam esse formulam: « Verbum Dei as-
 sumpsit hominem », studiose incumbit adducere locos, velut se-
 cretum quid agens et non omnibus notum; iamque ridiculus
 valde evidentium rerum magister praesidet, et frustra conten-
 dit demonstrare id, quod manifestum est, quasi aliquid igno-
 tum statuens Patres quidem recto sensu dixisse: « Hominem
 assumpsit », Nestorium autem non ita. Porro, non perspexit
 iste amens nos id primo confessos esse dicendo Patres quidem,
 inter quos Gregorium Theologum et ipsum Cyrillum, sano sensu
 usurpavisse *hanc formulam*, sed post vaniloquia Nestorii eam
 prohibitam fuisse propter malam sententiam istius immundi
 et magistrorum eius, scilicet Diodori et Theodori, qui σχετικῶς
 κατὰ σχέσιν τῆς γνώμης ut aiunt, coniungunt hominem Deo
 Verbo. Neque apparet Doctorem *Cyrillum* usquam dixisse: « Si
formula « Hominem assumpsit » usurpetur recto sensu, dica-
 tur; si autem malo et contrario sensu, ne dicatur », sed impie-
 tatis aditum praecludens, simplicem et absolutam vocis prohi-
 bitionem praedicavit ubique, rectam proponendo *formulam* ad-
 versus sectatores Nestorii, — non enim dicimus ante Nestorium

¹ P. Gr., LXXVII, 236. — ² P. Gr., XXXVII, 177. — ³ Locum patriarchae non repperi.

Cyrrillum *ita praedicavisse*, — eamque ipse manifeste in propriis suis scriptis proferendo.

Scripsit enim ad Diodorum sic: CYRILLUS: « At nos, o sapiens, stultitiam credentes esse sic sentire, dicimus Verbum
5 assumpsisse carnem ex * sancta Virgine et hominem prodiisse, * p. 13.
non autem in homine factum esse, aut visum esse hominem assumpsisse. Est autem potius unus idemque Filius, ita ut ex substantia Dei et Patris intelligatur divinitus, et ex nobis, id est, ex semine David, humanitus ¹. » Rursusque, postquam adduxit Diodorum dicentem: « Perfecta forma Dei Verbi, perfecta forma servi, quem assumpsit ² », dicit ipse: CYRILLUS: « At pro « factum est » vel « natum est secundum carnem ex muliere et prodiit homo », multis in locis accipit προσεῖληψε vel ἀνείληψε, ut ostendat hominem habentem coniunctionem relativam,
15 nimirum ad Deum Verbum, minime vero eum, qui vere Dominus est, hominem factum esse nobiscum confiteatur ³. » Cum autem ad Theodoretum scriberet, qui praestanti modo iuxta te, o Grammaticae, de duabus naturis in suis capitulorum reprehensionibus disseruit, apologiam undecimi capituli texendo, haec
20 dicit: CYRILLUS: « Hominem autem assumptum esse a Deo non videtur sanctis Patribus; nunquam enim ita senserunt; sed ipsum potius ex Deo Verbum asserunt factum esse hominem, unitum carni animam intelligentem habenti; inconfusa autem et a mutatione penitus libera est unio, nam immutabile est Verbum
25 Dei: et sic credimus ⁴. »

Ex his ergo patet non fugisse sanctum Cyrillum hanc formulam dici a Patribus; attamen, quamvis sciret eos illam usurpasse quidem, sed alio, minimeque pravo Diodori atque Nestorii sensu, dixit, nullo modo distinguendo: CYRILLUS: « Hominem
30 assumptum esse a Deo non videtur * sanctis Patribus ⁵ », non * p. 14.
more iudaico in littera consistens, sed mentem doctorum cognoscens et securus dicens: CYRILLUS: « Nunquam enim ita senserunt, minime ⁶. » Quapropter indiscriminatim, ut dixi, abnegavit formulam, ut aditum praecluderet impiorum sententiae, qua hominem secundum relationem Deo Verbo coniungunt. Neque hoc est bellum intestinum, sicut dixit stultus Grammaticus:

¹ Locum non repperi. — ² Item. — ³ Item. — ⁴ P. Gr., LXXXVI, 449. — ⁵ Ibid. — ⁶ Ibid.

unum enim est os doctorum orthodoxorum, quia unus est sanctus Spiritus, qui loquitur in illis: pro ratione morborum variis temporibus erumpentium aptissimis usi sunt auxiliis, mala consilia resecantes et eandem quidem sanam mentem rectamque sententiam semper habentes, prudentioribus autem verbis impetus nunquam intermissos haereticorum cohibentes. Ita et Gregorius Theologus, in epistula ad Cledonium adversus Apollinaristas pugnans, ubi res postulabat, hominem dominicum¹ de Salvatore nostro dicere recusabat, sic dicens: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Ne decipiant homines isti, neque decipiantur, mentis expertem accipientes dominicum, ut ipsi dicunt, hominem, potius autem Dominum et Deum nostrum. Non enim hominem separamus a divinitate, sed unum eundemque docemus². » Athanasius autem rerum divinarum peritus, sic, ut supra diximus, in prima oratione contra Arianos³ scripsit: ATHANASIUS: « Alios quidem deceperunt talia dicendo, hominem autem dominicum non potuerunt decipere. Verbum enim caro factum est, quod

⁴ p. 15. scit cogitationes sapientium quoniam vanae sunt⁴. » * Apparet ergo etiam hic Athanasium recte dixisse « hominem dominicum », ut Paulus quoque dixit, cum loqueretur de homine nostro, exteriorem et interiorem nostrum hominem, minime dissecans ipsum hominem anima et corpore *constantem*, qui in una hypostasi componitur. Nam quia non in duo dividendo unum Christum nominavit « hominem dominicum », clarissimum effecit dictum per id, quod additum est, ubi significavit hominem dominicum esse Dominum et Deum inhumanatum. Etenim postquam dixit: « Hominem autem dominicum non potuerunt decipere », significavit quisnam esset homo dominicus adhuc dicendo: ATHANASIUS: « Verbum enim caro factum est, quod scit cogitationes sapientium quoniam vanae sunt, et quod decipi nequit⁵. » Verumtamen, id etiam probe scientes, ad prudentiorem vigilantiam, quae postea Gregorio Theologo placuit, attendimus et nemini concedimus ut hominem dominicum de Salvatore nostro dicat. Ipsum enim *Gregorium* non fugiebat id, quod dictum fuerat ab Athanasio, cuius doctrinas vocavit legem

¹ τὸν κυριωτὸν ἄνθρωπον. — ² P. Gr., XXXVII, 177. — ³ Id est, in *Epistula ad episcopos Aegypti et Libyae*, 9. — ⁴ P. Gr., XXV, 560; cfr *Psalm.* xciii, 11. — ⁵ *Ibid.*

orthodoxiae¹; sed considerans malam haeticorum sententiam, quae hominem a divinitate separat et hac voce velut ad divinationem unius Christi utitur, cautionem vigilanter adhibuit.

Aliam quoque vocem ab orthodoxis doctoribus sine reprehensione dictam, post morbum Nestorii omnino reici sapiens Cyrilus praecepit. Coniunctionem enim et unionem Dei Verbi ad carnem anima et mente praeditam « adhaesionem² » vocavit divus Iulius in oratione quae inscribitur*: « De unione in * p. 16. Christo corporis ad divinitatem Verbi », et haec scripsit: IULIUS:
10 « Rursusque, quando praedicatur e caelo descendens homo caelestis, ne quis neget implicationem corporis e terra cum divinitate; nam non dividitur, neque re neque nomine, vel quando Dominus vocatur servus et quando increatus nominatur plasmatus per adhaesionem ad formam servi et ad corpus plasmatum.
15 Proclamatur autem in eo hoc quidem esse creatum in unione increati, illud autem increatum in coniunctione creati, una natura ex utraque parte subsistente³. » Hic nomen « adhaesio » omni mala suspicione caret: idem enim et implicationem et unionem vocavit idque, quod ex ea absolutum est, dixit esse
20 unam ex utroque, ex creato et increato, naturam, id est, naturam Verbi incarnatam.

Magnus autem Basilius, in epistula secunda ab ipso ad Neo-caesarienses scripta, voce « adhaesio » usus sic scripsit: BASILIUS: « Multa autem et de adhaesione ad hominem dicta ad sermonem de divinitate referunt ii, qui indocte audiunt ea, quae
25 scripta sunt⁴. » Sed et Gregorius Theologus, in magna epistula ad Cledonium, sic ait: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Si quis dixerit *Verbum in Christo* sicut in propheta per gratiam operatum esse, non autem secundum substantiam *humanitatem divinitati*
30 *adhaesisse* et complasmatam esse, a praestantiori efficacia vacuus sit, id est, contraria plenus⁵. » Ecce, postquam voce « adhaesio » usus est dicendo « adhaesisse », * addidit « secundum substantiam », ut ostenderet hypostatice unitam esse Deo Verbo carnem
35 rationali anima praeditam eamque tunc ad substantiam et existentiam venisse et existendi viam consecutam esse cum Verbo unita est, cum non substituerit neque plasmata fuerit ante unio-

¹ Cfr. *P. Gr.*, XXXV, 1128. — ² συνάφεια. — ³ H. LIETZMANN, t. I, p. 186. — ⁴ *P. Gr.*, XXXII, 776. — ⁵ *P. Gr.*, XXXVII, 180.

nem ad Verbum. Ideo enim satis ipsi non fuit dicere « adhaesisse secundum substantiam », sed addidit « et complasmatam esse ». Et haec dicendo, manifeste ostendit a seipso et ■ Basilio et ab omnibus qui, sicut ipsi, orthodoxi sensus fuerunt, « adhaesionem » vocatam esse unionem naturalem et veram et hypostaticam, non autem illam *unionem quae exsurgit ex* affinitate voluntatis et ex relatione amoris, qua prophetae quoque adhaeserunt Deo, qui amati sunt propter suam virtutem et praecogniti sunt hoc facturi, et ab ipsa plasmatione et a sinu genetricis electi sunt, ut Ieremias, et per participationem locupletati sunt virtute et operatione Spiritus divini.

Hanc enim immundam sententiam in antecessum reiecit Theologus, dicendo: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Si quis dixerit *divinitatem in Christo* sicut in propheta per gratiam operatam esse ¹. » Cum autem postea Nestorius immedicabili insania insaniret et fureret adversus consilium Altissimi ², idque blasphemando ostenderet atque simpliciores ad id, quod sibi placeret, abriperet, et nomen adhaesionis ad relationem amoris ³, *exurgentem* ex sensu amicitiae et dilectionis et ad voluntatem et aequalitatem dignitatis atque potentiae ⁴ illegitime transferret, eaque vellet coniungere Deum et hominem, sanctus Cyrillus prorsus prohibuit quominus diceretur adhaesio, sic scribendo in tertia epistula ad illum ipsum, qui ea contexuerat: CYRILLUS: « Unus itaque Christus et Filius et Dominus, non quod eam simpliciter

* p. 18. adhaesionem, quae est velut * secundum unitatem potestatis vel auctoritatis, habeat homo ad Deum. Non enim unit naturas aequalitas honoris; nam Petrus quoque et Iohannes sunt honore aequales, quatenus sunt apostoli et sancti discipuli, non tamen unus sunt isti duo. Neque enim secundum appositionem intelligimus modum adhaesionis, nam hoc non sufficit ad unionem naturalem *constituendam*; neque secundum communicationem relativam, quemadmodum et nos Domino adhaerentes, ut scriptum est ⁵, unus spiritus cum eo sumus. Imo, nomen adhaesionis repudiamus ut impar ad unionem vere significandam ⁶. » Eodem modo dixit in oratione « Quod unus Christus »: CYRILLUS: « Cur

¹ P. Gr., XXXVII, 180. — ² Cfr Psalm. cvi, 11. — ³ Haec mutatio in textu videtur requiri ad sensum congruum habendum. — ⁴ I Cor., vi, 17. —

⁵ P. Gr., LXXVII, 112.

autem unionem reiecerunt, quamvis vox sit usitata apud nos, imo et a sanctis Patribus ad nos sit transmissa, et adhaesionem nominant¹? » Numquid ergo, o stultissime grammaticorum et aliene a divina doctrina atque abominande ignotarum rerum
5 interpres, crimen ignorantiae, quo nos reprehendisti, inferes etiam sapienti Cyrillo, qui propter pollutas sententias absolute et summatim *eam vocem* reiecit, dicens: « Imo, nomen adhaesionis repudiamus », et: « Cur, postquam unionem reiecerunt adhaesionem nominant »?
10 Pergit nunc *Grammaticus* et apponit nobis testimonia omnibus nota, in quibus Patres nomine adhaesionis usi sunt, et subtiles rediculasque explicationes elaborat. Ea quoque, quae ab omnibus proclamantur, ausus est pro virili parte illustrare, et eximium Cyrillum vocavit contemptorem patris
15 sui et reprehendit eum quasi bellum intestinum adversus antiquiores doctores excitantem, * quia vocem bene ab illis dictam, scilicet « adhaesio », omnino vetuit nominari et dici. At nemo indoctas et impias nugas tuas attendet, sed considerans spiritum in sanctis Patribus loquentem, *unusquisque* ea remedia, quae a sequentibus doctoribus pro malis exsurgentium haeresium sententiis inventa sunt, cum fide et prudentia accipiet
20 tanquam a prioribus doctoribus probata et introducta, secum reputans nullam haberi oppositionem, sed accuratorem diligentiam et custodiam, quia, iuxta verbum apostolicum, « spiritus prophetarum prophetis subiciuntur; non enim dissensionis Deus, sed pacis² ».

Quod et Cyprianus, sua conversione ■ paganismo et praesertim splendore vitae suae in christianismo, rursusque sapientia et amplitudine in doctrina spirituali celeber, in epistula ad
30 Quintum, velut regulam quamdam communem et definitionem in ecclesias inducens pro negotiis omni tempore incidentibus, significavit sic: CYPRIANUS: « Et iterum, in epistula sua, apostolus Paulus suadet et docet, paci et concordiae et ipse *studens*, huiusmodi verbis: « Prophetæ duo vel tres loquantur, ceteri
35 autem explanent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat³. » Per hoc manifeste docuit atque ostendit multa singulis ad praestantius *bonum* revelari. Et ideo unumquemque

¹ P. Gr., LXXV, 1285. — ² I Cor., xiv, 32-33. — ³ Ibid., 29-30.

non oportet perpetuo et una sententia pro iis, quae sibi prius placuerint vel amplexus fuerit decertare, sed si praestantius quid et magis proficuum visum fuerit, *illud* libenter suscipere. Praestantiora enim ubi nobis demonstrantur, non devincimur sed docemur, praesertim in iis, quae conducunt ad unitatem ecclesiae et ad spem et ad veritatem fidei nostrae¹. »

- * p. 20. * At iste Grammaticus moabita vel ammonita et alienus a legibus Israel, cui ne ingredi quidem licet in synagogam Domini, declarationem doctorum ad praestantiora et accuratam adversus haereses custodiam spiritualis concordiae, quae unam eandemque mentem ecclesiae servat, bellum intestinum vocat, atque ex amenti ignorantia ea quoque, quae in orationibus, quas ad Nephaliū scripsi, *habentur*, stulte reprehendere audet. Sic autem se habent: PATRIARCHAE, EX *orationibus* AD NEPHALIUM: « Rursus post abscissionem Nestorii, reprehensioni subiacet dicere Christum *esse* duplicem, quia iste dixit: NESTORIUS: « Duplices apud Christum naturas distingo: duplices enim sunt secundum naturam, sed secundum dignitatem singulares². » Ideo ergo et Cyrillus in epistula sua ad Nestorium apparet dicens: CYRILLUS: « Voces autem in evangelio de Salvatore nostro *prolatas* neque duabus hypostasibus, neque duabus personis dispertimus; non enim duplex est unus et solus Christus, quamvis ex duabus rebus in unitatem indivisibilem coaluisse intelligatur, quemadmodum etiam homo ex anima et corpore *constitutus* intelligitur, non tamen duplex est, sed potius unus ex utroque³. » Et iterum, in libris adversus blasphemias Nestorii, in tomo secundo, dicit: CYRILLUS: « Non enim quia Verbum, quod ex Deo est, cum carnem assumpsit, prodiit homo nobis similis, ideo et duplex appellandus est⁴. » Attamen videtur Gregorius Nazianzenus, in oratione de nativitate Christi, hac voce irreprehensibiliter usus, dicendo: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Missus quidem est, sed ut homo; duplex enim est⁵ », postquam paulo ante dixerat: « Progressus autem * Deus cum assumptione, unus ex duobus inter se contrariis⁶. »

¹ Edit. HARTEL, t. II, p. 773. — ² LOOFS, *Nestoriana*, p. 354. — ³ P. Gr., LXXVII, 116. — ⁴ P. Gr., LXXVI, 84. — ⁵ P. Gr., XXXVI, 328. — ⁶ *Ibid.*, 325. Totus locus ut excerptus ex orationibus Severi ad Nephaliū graece non servatus est.

Contra haec Grammaticus, ac si dixerimus nos ante morbum Nestorii nullum ex Patribus et deiferis doctoribus duplicem dixisse Christum, insania impietatis atque ignorantia insaniens, sicut daemoniacus, qui in sacris evangeliiis dicitur catenas et
5 vincula dirupisse et ad monumenta cucurrisse¹, frustra currit et audet producere testimonia, in quibus Patres Christum dixerunt duplicem. At promptum est ad illum dicere: O bone, si vigilares, aperte agnosceres tibi adesse id ipsum a nobis iam scriptum, circa quod frustra laboras atque desudas! Cum enim
10 Gregorium in medium produximus, in illo omnes doctores, qui eadem sentiunt, produximus. Ex duabus naturis confitentur *esse* Christum, et ideo irreprehensibiliter, minime vero sicut Nestorius, duplicem vocaverunt illum, sicut et hominem nostri similem unam personam ex duobus confitentes, et unam naturam
15 atque hypostasim, absque ulla reprehensione illum etiam duplicem vocant, propter duplicem circa illum contemplationem, sicut Gregorius, in oratione de baptismo, significavit haec scribendo: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Cum ergo simus duplices, ex anima dico et corpore, et una quidem natura invisibilis, altera
20 autem visibilis, duplex quoque est purificatio, per aquam dico et spiritum, una quidem visibiliter et corporaliter accepta, altera autem incorporaliter et invisibiliter concurrente². »

Ita etiam sanctus Iohannes, episcopus constantinopolitanus, * in oratione cui titulus « De obscuritate Veteris Testamenti », * p. 22.
25 cuius initium est: « Gaudet quidem bubuleus », dixit: IOHANNES CONSTANTINOPOLITANUS: « Duplex enim est hoc animal, homo ex duabus substantiis compositus, una sensibili, altera intelligibili, ex anima dico et corpore, et in caelo et in terra cognitionem habet. Etenim per intelligibilem substantiam supernis
30 virtutibus participat, per sensibilem vero terrenis rebus coniungitur, cum sit aeternum quoddam vinculum utriusque creaturae³. »
ET POST PAUCA: « Propterea, ex duabus substantiis compegit nos Deus⁴. »

Ostende ergo, o optime, synodum chalcedonensem ex duabus
35 naturis definivisse *esse* unum Christum, ut discamus illam, sicut illos sanctos Patres, tō « duplex » irreprehensibiliter sensisse

¹ Cfr MARC., v, 2 et seq. — ² P. Gr., XXXVI, 368. — ³ P. Gr., LXI, 182.
— ⁴ *Ibid.*, 185.

et dixisse, velut ad contemplationem solummodo differentiae substantiae eorum, quae in unum coniuncta sunt. Si vero Christum ex duobus dici exclusit, maluit autem illum in duabus naturis non separatis neque divisim definire, omnibus evidens est illam *synodum* scire et intelligere *Christum* duplicem sicut Nestorius, qui dixit, in oratione cui inscribitur: « Expositio fidei ¹ », sic: NESTORIUS: « In utraque ergo natura unum Filium et Iudicem omnium nostrum expectamus, visibilem simul eundem et invisibilem, sed visibilem quatenus, cum substantiam nostram visibilem assumpsit, inseparabilem semper eam habere voluit, invisibilem vero in substantia divina, in qua nullus ex hominibus illum vidit, sed nec videre potest ², iuxta verbum divi Apostoli ³. » Eum autem adducit sanctus Cyrillus, in primo tomo ad-

* p. 23. versus blasphemias eius ⁴, haec quoque scribentem: *NESTORIUS: « Unicitatem filiationis servemus in natura divina et humana ⁵. » RURSUSQUE, IN TOMO SECUNDO ⁶: « Sed Filius est duplex, non dignitate sed natura ⁷. »

Quid ergo, o Grammaticae, putas te vitaturum consensionem Nestorii dicendo te in utraque substantia confiteri Christum? Ecce enim et ipse Nestorius, ut vides, formulam « in duabus naturis » interpretatus est *ut* « in duabus substantiis ». Si vero ad significationem genericam confugas, secundum quam scimus substantiam comprehendere multas hypostases, ad hanc absurditatem et impietatem tua amentia detruderis, ut dicas substantiam sanctae Trinitatis incarnatam esse in substantia et toto genere humanitatis: quod ratio multum scrutata ⁸ demonstravit. Te autem docebunt allatae sententiae Gregorii Theologi et sancti Iohannis de constitutione hominis nostri similis quoad unam ex duobus compositam hypostasim, substantias illas ex quibus unus iste coalescit, non *ut* genera significare, quia non generum est compositio, sed unius animae et unius corporis, ex quibus unum animal subsistit, habetque cognitionem ad ea, quae ex qualibet parte similis generis *sunt* et similis substantiae. Dixit enim: IOHANNES CONSTANTINOPOLITANUS: « Duplex est hoc animal, ho-

¹ Cfr supra, huius versionis t. I, p. 120. — ² I TIM., VI, 16. — ³ Locum non repperi, sed cfr LOOFS, p. 330, e. — ⁴ P. Gr., LXXXVI, 36. — ⁵ LOOFS, p. 328. — ⁶ P. Gr., LXXXVI, 84. — ⁷ LOOFS, p. 281. — ⁸ Conicio interpretem legisse in graeco: ὁ λόγος πολυπραγμων.

mo ex duabus substantiis compositus.» Nam nomine generico «substantia» pro indicatione particulari utebantur, et quandoque unam hypostasim determinatam solent Patres vocare unam substantiam: idque fusis verbis supra ostendimus.

5 * Haec autem ex abundanti diximus ut ostenderemus eos, qui * p. 24.
dicunt Christum in duabus naturis vel substantiis subsistere, illum vocare duplicem, sicut Nestorius *Christum ita vocavit*, non autem sicut doctores orthodoxi *Nestorio* antiquiores, qui ex duabus naturis confessi sunt Filium immutabiliter incarna-
10 tum et perfecte inhumanatum, quia post reiectionem a sancto Cyrillo *factam*, in perpetuum et omnimodo recusamus duplicem dicere Christum, sicut et nomen «adhaesio» bene a Patribus dictum, item *reiecit* ut impetus sententiae Nestorii prorsus cohereret. Universe enim *illud* reiecit et de illo quoque similiter
15 et sine limitatione scripsit: CYRILLUS: «Non enim quia, cum carnem assumpsit, Verbum quod ex Deo Patre *est* prodiit homo, hanc ob causam appellabitur et duplex¹.»

At strenuus Grammaticus, qui in verba divina illotis pedibus irruit, quasi aliquid difficile inventu faciens, locos Gelasii, qui
20 fuit episcopus Caesareae, in medium profert, duplicem appellantes nobis Christum. Numquid ergo, quia idem Gelasius hominem deiferum vocat Christum, scribendo in oratione contra Arianos sic: GELASIUS: «Itaque ille vir deifer, quem mortis passionem ultro sufferre decebat propter auxilium hominum, coronam quidem gloriae², ut ait verbum *Scripturae*, gloriam potentiae as-
25 sumpsit, assecutus est autem gloriam, quam antea non habebat³», ambigemus de universali prohibitione sapientis Cyrilli, qui decrevit nullo modo Christum hominem deiferum nominatum iri, tibi que impio et subtili interpreti praestolabimur, ut
30 dilucides nobis quonam quidem * sensu Gelasius, quonam au- * p. 25.
tem rursus Nestorius Christum deiferum vocaverint, et *quomodo* Cyrillus in periculum non veniat ne contemptor patris sui fiat atque adversus antiquiores doctores bellum intestinum et certamen gerat? At quisvis religiosus a te velut ab immundo et
35 amenti faciem suam avertet et verbis ineptiarum tuarum aures suas claudet atque ut legem retinebit reiectionem *factam* ab

¹ P. Gr., LXXVI, 84. — ² Cfr I PETR., v, 4. — ³ Locum non repperi.

eximio Cyrillo, quae in quinto apostolicorum eius capitulorum universe et clare clamat: CYRILLUS: « Si quis dicere audet hominem deiferum Christum, et non potius eum esse Deum secundum veritatem, utpote Filium unum et secundum naturam, quatenus Verbum caro factum est et communicavit perinde ac nos sanguini et carni, anathema sit¹. »

Nos ergo reiectiones a sancto Cyrillo factas velut sacram quandam anchoram retinemus et Christum neque hominem deiferum, neque duplicem nominamus, neque quidquam aliud huiusmodi. Nam et ipsa sancta et oecumenica synodus ephesina, diligenter consentiens iis quae antea a doctoribus dicta sunt, et ad eundem sensum sancti Cyrilli *verba* recurrere animadvertens, accuratas horum ipsorum verborum reiectiones recepit, ut integritas et pietas doctrinae servaretur, minimeque per introductionem *horum* verborum vis ei inferretur a sectatoribus Nestorii. Quapropter et ea, quae adversus impium Nestorium scripta sunt a Cyrillo, confirmavit synodus, signavit et coronis orthodoxiae coronavit, ita ut etiam spiritus apostolicorum doctorum praecedentium exsultarent, simulque sententiam dicerent.

* p. 26.

CAPUT VICESIMUM QUARTUM

Quod cum duplicem speciem cognitionis et contemplationis et verborum de Christo, — est enim una Deo digna, altera autem humana, — aut etiam temporum contrapositionem vel differentiam substantialem, ex ignorantia deducant impii ad sectionem unius hypostasis et naturae Verbi incarnatae, *Verbum*, quod ad ipsos attinet, διφνής atque διπρόσωπος efficiunt, et merito secundum impietatem suam vocantur diphysitae et diprosopitae.

At videamus quemnam locum ex ipsis scriptis Spiritu sapientis Cyrilli Grammaticus nobis proferat ad constitutionem erroris sui, cum ne unum quidem ex scriptis Doctoris ex toto legerit, — nam quomodo comparatus esset qui in tam indoctis sententiis impietatis natat? — sed ex excerptis alienis² alas graculi³ malae doctrinae collegerit. Etenim ex illo studiosorum Nestorii

¹ P. Gr., LXXVII, 120. — ² Id est, ab aliis collectis. — ³ Alludit ad notissimam fabulam aesopicam, sicut etiam in opere suo *Philaethes* (edit. SANDA, p. 77 textus et p. 99 versionis).

libro, qui sanctum Cyrillum tanquam impiis ipsorum doctrinis consentientem calumniatur¹, — contra quem Philalethen scripsi, — capitulum ducentessimum tricesimum septimum subtraxit optimus iste, — forsitan autem et ab alio illud desumpsit, — et in
5 lamentabili suo libello sibimet contradicendo apposuit partem eius. Istud autem capitulum integrum reperitur in libro nono operis de adoratione in spiritu, sicque se habet: CYRILLUS: «Non igitur aequabit divinitatis excellentiam humanitas, multum enim abest². Itaque nobis similis factus et intellectus dicebat:
10 « Pater meus maior me est³ », quamvis secundum naturam divinitatis aequalis sit et excellentia * genitoris sui minime inferior. * p. 27. Celsitudo vero columnae decemcubitalis; perfectus enim est Christus in omnibus sublimitatibus divinitatis: porro ut perfectionis signum assumitur in divina Scriptura numerus qui ad
15 decem pertingit. Aureum autem caput habet columna, rursusque corpus aureum: sublimis enim naturae habitatione ditatur id, quod ex Virgine est, templum; symbolum autem divinitatis est aurum, quod supremam habet sublimitatem, aurum dico secundum talem materiam. Ex argento autem et ex duobus est basis:
20 splendidus enim et clarus est Christus in terra, iuxta verbum: « Deus Dominus et illuxit nobis⁴ », et velut duplex est cognitio eius: concipitur enim simul Deus et homo. Hoc enim puto esse τὸ duplicem et ex argento habere basim⁵. »

E quibus postquam partem, ut dixi, posuit Grammaticus, et
25 id quidem perverse, neque servando dispositionem et ordinem sermonis Doctoris, sicut auditione ad ipsum pervenit, quin illam accurato studio processus et cohaerentiae operum emendaret, gaudet et laetatur, atque prae voluptate accedit ad scribendum haec: GRAMMATICUS: « Vides: docet duplicem esse Christo cognitionem, quatenus intelligitur Deus et homo. Attamen nos contemnunt, magnoque impietatis risu rident et diphysitas nos
30 vocant isti impugnatores oeconomiae Christi. Porro illos fugit nobis suavius esse cum Cyrillo saepe reponi⁶. »

Et quis adversus eos, qui tam absurde gaudent in iis, quae

¹ Iste liber tum graece, tum syriace servatur, sed ineditus manet. Cfr SANDA, *op. cit.*, p. 4. — ² Ad verbum vertit, sed male intellexit interpret formulam graecam: πολλοῦ γε καὶ δεῖ. — ³ Ιοη., XIV, 28. — ⁴ Psalm. CXXVII, 27. — ⁵ P. Gr., LXVIII, 636. — ⁶ Locum non repperi.

ipsis deflenda forent, et velut suis innituntur iis, de quibus eru-

- * p. 28. bescere deberent, cum ex illis arguantur, * non excitabit sapien-
tem Cyrillum dicentem ea, quae ex persona Sapientiae dicuntur
in libro Proverbiorum: « Vocabam et non audivistis me; profe-
rebam verba mea et non suscepistis, sed vana efficiebatis consilia
mea, non autem ad increpationes meas attendistis. Ideo ego
quoque irridebo ruinam vestram; gaudebo autem cum venerit
super vos perditio¹ »? Etenim in capitulo posito nihil alienum
aut insolite dictum reperire est, sed id solum, quod ubique
habetur in verbis Doctoris et patefacit eos, qui duplicitate natu-
rarum Emmanuelem post unionem dissecant. Porro illud est rò
ex duobus illum confiteri, quod indicat unionem hypostaticam,
quae efficit ineffabili et eximio modo unam hypostasim et natu-
ram Verbi incarnati. Dixit enim: CYRILLUS: «Ex argento autem
et ex duobus est basis: splendidus enim et clarus est Christus in
terra iuxta verbum «Deus Dominus et illuxit nobis².» Qui autem
ita se habet et ex duobus in indivisibilem unionem coalescit, cum
compositus existat, secundum contemplationem et cognitionem
utique separatur, quatenus intellectus subtilibus phantasiis co-
gnoscit duarum naturarum inter se non consubstantialium
factam esse naturalem coniunctionem; et διϑυής est cognitio
et contemplatio circa ipsum. At ubi accedit cogitatio unionis,
unam ex duobus ostendit absolvi naturam et hypostasim, Verbi
nempe incarnatam, non autem in duabus naturis subsistere
neque διϑυᾶ esse Christum. Sic enim dixit Doctor: CYRILLUS:
« et velut duplex est cognitio eius; concipitur enim simul Deus
et homo³ »; non autem dixit: « velut διϑυής existens » sed
* p. 29. unus quidem ex duobus, nam « ex argento et ex duobus *basis »,
duplex autem et διϑυής contemplatio et cognitio circa ipsum,
quia item secundum contemplationem et cognitionem tantum
sunt ea, quae sic se habent, separata.

Nonne hoc est quod habetur in praestantissima secunda epis-
tula ad Succensum, quae saepissime legitur sed non intelligitur
ab impiis: CYRILLUS: « At eos fugit ea omnia, quae non sola
contemplatione separari solent, prorsus etiam in diversitatem
distinctam singillatim a se mutuo recedere. Sit autem nobis

¹ Prov., I, 24-26. — ² P. Gr., LXVIII, 637: Psalm. cxvii, 27. — ³ P. Gr., LXVIII, 637.

rursus in exemplum homo nostri similis. Duas namque naturas etiam de ipso intelligimus, unam quidem animae, alteram autem corporis. Sed meris cogitationibus discernentes et subtilibus contemplationibus seu phantasiis intellectus differentiam apprehendentes, non seorsum ponimus naturas, neque rursus perfecte virtutem sectionis imponimus illis, sed unum esse intelligimus, ita ut illae duae *naturae* non iam sint duo, sed utraque unum animal absolvatur¹. »

Ostende ergo, qui inepte, quia et impie, apologiam struis, et facile, quia et indocte, loqueris, synodum chalcedonensem definivisse ex duabus quidem naturis esse Christum, δι᾽ ὧν autem et duplicem esse cognitionem et intellectum et contemplationem circa ipsum. Cum autem necessaria argumentatione id ostendere non valeas, irrideberis, qui temere scripsisti :
15 GRAMMATICUS : « Nobis suavius *est* cum Cyrillo saepe poni². » Etenim inveniri etiam potest duplici quoque verborum specie Salvatorem nostrum Christum usum esse, et nunc quidem ut Deum eo, qui Deum decet, modo divina *locutum : * p. 30.
« Ego et Pater meus unum sumus³ », rursusque : « Qui vidit me, vidit Patrem⁴ », nunc autem ut hominem eundem humano modo humana locutum et ea, quae tandem ipsum non decebant priusquam sufferret voluntariam exinanitionem, verbi gratia : « Non possum a meipso facere quidquam⁵ », et : « Missus sum⁶ », et : « Mandatum accepi⁷ », et omnia huiusmodi ; neque ideo cum
25 duplici verborum aspectu eum dissecamus et in duabus naturis subsistere dicimus atque unicuique ex naturis distribuimus sermones ipsi congruentes, ita ut separatim et in propria persona illos *sermones naturae* loquantur. Hanc enim impietatem redarguit sapiens Cyrillus, contra Theodoretum scribens, in
30 apologia adversus reprehensionem quarti *capituli* : CYRILLUS : « Melius dixerim et longe eruditius esse voces humanas referre non ad alteram personam magis, quae intelligitur proprie et seorsum Filius, ad formam servi, sicut illi dicere solent, sed illas potius tribuere mensuris humanitatis eius. Oportebat enim eum,
35 cum sit simul Deus et homo, per utrumque sermonem procedere⁸. »

¹ P. Gr., LXXVII, 245. — ² Locum non repperi. — ³ Ioh., x, 30. — ⁴ Ibid., xiv, 9. — ⁵ Ibid., v, 30. — ⁶ Cfr. v. gr., *ibid.*, x, 36. — ⁷ Ibid., x, 18. — ⁸ P. Gr., LXXVI, 413.

Itaque forma quidem sermonum duplex est, unus autem ex duobus Christus, ex divinitate et humanitate, qui utroque modo loquitur, non autem dissecatur post unionem duplicitate formarum et naturarum. Omnis quidem contemplatio et cognitio circa illum duplicem habet rationem et enunciationem, sed, ut diximus, inexplicabilem inhumanationem non dissecat; significat autem Verbum Dei saeculis antiquius in fine dierum immutabiliter factum esse hominem, non desinendo esse Deum, et modo quidem in aeterna et naturali magnificentia verbis exal-

* p. 31. tari, * modo autem, tempore voluntariae exinanitionis demissionem et humilitatem apte disponere in verbis, secundum oeconomiam ad alia procedens et ad humanas mensuras descendens ac velut deficiens, ut ipsis rebus ostendat se, ut scriptum est, exinanivisse semetipsum, et formam servi accepisse ¹. Hoc autem docet etiam peritissimus rerum divinarum Athanasius in iis quae de Trinitate contra Arianos scripsit, — afferuntur autem haec et ab eximio Cyrillo in ea ad monachos epistula, cuius initium est: « Venerunt quidem nonnulli de more Alexandriam ² », — hoc modo: ATHANASIVS: « Hic igitur scopus et character est divinae Scripturae, uti saepe diximus, ut duplex sit in ipsa praedicatio de Salvatore nostro: quod scilicet semper Deus erat, et est Filius, et est Verbum et splendor et sapientia Patris, et quod in fine propter nos carnem sumpsit ex Virgine Dei genetrice Maria et homo factus est ³. » At idem permagnus Athanasius, qui novit duplicem esse sermonem et cognitionem et contemplationem circa Christum, quae manifeste ostendit illum, semper existentem Deum, in fine immutabiliter, cum incarnatus est, hominem esse factum, demonstravit quoque Christum non esse duas naturas, sed unam naturam Dei Verbi incarnatam. Etenim in libris de incarnatione Verbi etiam scripsit, — quae attulit sanctus Cyrillus, tum in iis quae ad Theodorum mopsuestenum scripsit ⁴, tum in defensione capituli octavi adversus reprehensiones Andreae ⁵, tum in ea ad Reginas oratione, cuius initium est: « Decus quidem orbis terrarum ⁶ », — sic: ATHANASIVS: « Confitemur eum esse et Filium Dei et Deum secundum spiri-

¹ Philipp., II, 7. — ² P. Gr., LXXVII, 9; cfr *ibid.*, 13. — ³ P. Gr., XXVI, 385. — ⁴ PUSEY, *In Iohann.*, t. III, p. 516. — ⁵ P. Gr., LXXVI, 349. — ⁶ *Ibid.*, 1201; cfr *ibid.*, 1212.

tum, hominis autem filium ¹ secundum carnem; non duas naturas *confitemur esse unum* * Filium, unam adorandam et unam * p. 32. non adorandam, sed unam naturam Dei Verbi incarnatam et una adoratione cum carne eius adoratam ². » Itaque evidens est

5 *Christum*, etsi duplex est contemplatio et cognitio et praedicatio sermonum circa ipsum, quia, cum Deus esset ante saecula et aeterno, in fine idem factus est homo, tamen non ideo esse διφυσῶ, neque in duabus naturis subsistentem intelligi post inexplicabilem unionem. Audi enim iterum eximium Cyrillum qui, in libro
10 quinto operis de sancta Trinitate ad quemdam Hermiam per interrogationem et responsionem *compositi*, sic scripsit: CYRILLUS: « Duplicem inducit mysterium cognitionem ³. Unum enim tempus statuit, quod in principio et ab initio *est*, in quo erat Verbum in forma et aequalitate Dei et Patris, alterum autem et
15 in fine, in quo veluti dimittens τὸ esse in forma et aequalitate Patris, semetipsum exinanivit et formam servi accepit, et ipsam in cruce mortem sustinuit. Tunc enim etiam quod natura et velut per substantiam habebat, inditi modo et gratiae loco accipere putatus est, *nomen* videlicet super omne nomen, et quod
20 adorandus sit a nobis et a sanctis angelis. — ALTERA PERSONA. Ita est. — PRIMA PERSONA. Omnis ergo Scripturae inspiratae sermo utrumque respicit. Modo enim de Filio nondum ad exinanitionem demisso, sed in divinitatis celsitudine et in iis, in quibus etiam Pater *est*, constituto ut de Deo loquitur ⁴; modo
25 autem rursus eum voluntariis inclinationibus *et* miseratione erga nos ad exinanitionem et carnis ignobilitatem vocatum ⁵ de super delapsus * manifeste ostendit ⁶. Utrum ergo, — etenim * p. 33. rogabo, — ii sapientes et acuti censeri debeant, qui διφυσῶ et διπρόσωπον in his sermonem admittunt, et aptis temporibus
30 mysteriorum explicationem ⁷ distribuunt, an ii, quibus placet confusionem quandam et permistionem personarum ⁸ simul ac

¹ Ex mendo mere materiali amanuensis textus syriacus habet: «hominem». — ² *P. Gr.*, XXVIII, 25, et LIETZMANN, p. 250. — ³ Haec verba non reperi in textu graeco huius loci. — ⁴ Θεολογῶ. — ⁵ Graece habetur: κεκλεισμένον, sed interpres legit: κεκλήμενον. — ⁶ Structuram huius sententiae interpres mutavit, sensum distinctionis ὅτε ... ὅτε non assecutus; eam iuxta textum graecum in versione restitui. — ⁷ τὴν μυσταγωγίαν. — ⁸ Graece habetur: πραγμάτων, sed interpres legit: προσώπων.

temporum excogitare, ita ut *indiscriminatim* ea, quae carnis et propter carnem *sunt*, referant ad Verbum ex Patre genitum, ea autem, quae Unigeniti propria sunt et peculiaria, carni et tempori eius ascribant? — ALTERA PERSONA. Et quomodo dubium sit praestare Christum quidem et Filium unum confiteri secundum Scripturas, sed secundum cogitationes et rationis contemplationem eum, cum Unigenitus natura procul esset ab eo, qui secundum unionem est, concursu ad carnem, *confiteri* divinitatis honoribus ceu propriis et naturalibus convenienter fulgere, quia vero carni coniunctus est et homo factus, tunc utique ea accepisse, quae ab exinanitione proveniunt? — PRIMA PERSONA. Necessaria igitur est de utroque sententia, si congrua singulis temporibus tribuat. — ALTERA PERSONA. Sane quidem. — PRIMA PERSONA. Sinere vero ut cum confusione permisceantur ea, quae ad utrumque ¹ pertinent, prorsus stultum est; hoc enim, perturbationem et obscuritatem generando, eripiet a nobis id, quod recte se habet ad cognitionem. — ALTERA PERSONA. Verum est. — PRIMA PERSONA. Haec autem *distinctio, scilicet*: « modo quidem ut Verbum et carnis expers et Unigenitus a Patre, modo autem ut homo adeoque primogenitus et in multis fratribus *loquitur aut describitur Christus* », nonne convenientissime et sapientissime per utrumque verborum genus procedet, tum per id, quod ad sublimem perfectionem irrepit, tum per id, quod deorsum

² p. 34. * et ad nos descendit atque demittitur, siquidem propositum et scopus ei erat suadere iis, qui in terris *sunt*, eum esse vere Deum ex Deo, descendisse vero propter nos ad nostra, nec exinanitionis mensuram dedignatum esse ². »

En, manifeste τό « διφυής » vocat διπρόσωπον. Numquid ergo, o pessime et indoctissime grammaticorum, quia sermonum habitus et contemplatio et secundum cogitationem cognitio διφυής est atque διπρόσωπος, vel quia tempora distinguit, *scilicet tempus* incarnationis et *tempus incarnationem* praecedens, aut quia *statuit* substantialem differentiam eorum, quae secundum naturalem coniunctionem in unum coniuncta sunt, ideo διπρόσωπον et διφυᾶ dicemus ipsum Christum? Minime gentium! Sua enim sponte venit sapiens Cyrillus et in medio stat, doctoris more huiusmodi errorem increpans iis, quae in oratione prosphonetica

¹ In margine: utrumque tempus. — ² P. Gr., LXXV, 932.

ad religiosissimum imperatorem Theodosium sic scripsit: CYRILLUS: « Noli enim mihi dividere, post unionem, neque separare in hominem singillatim et Deum Verbum, διπρόσωπον fingens Emmanuel, ne quis merito nobis notam inurat quod nihil quidem
5 rectum sapere velimus, sed ea potius, quae sacra Scriptura damnata sunt. Sic enim dixit aliquis ex discipulis Christi: « Vos autem, carissimi, memores estote verborum, quae praedicta sunt ab apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in novissimis temporibus venient illusores velut in
10 illusione ambulantes secundum desideria ipsorum impia. Hi sunt qui segregant, animales, spiritum non habentes ¹. » Etenim, etiam de homine nostri simili, scilicet qui ex anima et corpore constat, aspectus *διπρόσωπος saepe accipitur, neque tamen ideo * p. 35. fit ipse homo διφυής et διπρόσωπος, sed est ex duobus una natura et hypostasis et persona, sicut etiam habetur circa unum Salvatorem nostrum Christum.

Idem haurire est ex liberali sermone Cyrilli tanquam ex puro et potabili et iugiter manante fonte. Etenim in oratione ad Reginas, cuius initium est: « Iis, qui divinam et caelestem praedicationem administrant ² », sic scripsit: CYRILLUS: « In ipso enim, ait Paulus, habitavit tota plenitudo divinitatis, non quidem per participationem potius, aut per habitudinem, aut veluti per gratiae largitionem, sed corporaliter, id est, substantialiter, sicut in homine dicitur spiritus eius habitare, cum alius non sit
25 ab ipso. De una autem persona saepe διπρόσωπος orationis forma nobis inducitur, quin ullo modo laedat veritatem. Exempli gratia, quando dicitur de Deo a Scriptura inspirata: « Qui fingit spiritum hominis in ipso ³ »; atqui, quomodo non manifestum est omnibus non concipi posse spiritum in homine
30 formatum alium esse ab ipso? Dixit etiam quodam loco beatus David: « Nocte meditatus sum cum corde meo, et scrutabar spiritum meum ⁴. » Et quis erat, qui cum corde suo meditabatur et scrutabatur spiritum suum? Oportet itaque non verborum formas attentius scrutari, sed potius ipsas rerum naturas contemplari atque iis recte ductos nos ad ipsam veritatem contendere ⁵. »

¹ IUD., 17-19; P. Gr., LXXVI, 1168. — ² P. Gr., LXXVI, 1336. —

³ ZACH., XII, 1. — ⁴ Psalm., LXXVI, 7. — ⁵ P. Gr., LXXVI, 1364.

Itaque τὸ διφνές et διπρόσωπον in forma verborum et in specie
 * p. 36. et contemplatione et cognitione, hanc unam * naturam et hypostasim compositam, quae ex duobus *est*, non διφνᾷ neque διπρόσωπον efficit. Manet igitur, ex ipso rerum suffragio, ut ii, qui in duabus naturis individuis dicunt Christum subsistere ipsumque duplicitate post inexplicabilem unionem dissecant et illum διφνᾷ et διπρόσωπον dicunt, diphysitae et diprosopitae nominentur, sicut et illi, qui pestis Arii fautores fuerunt, dicentes Filium ἀνόμοιον esse Deo et Patri, optimo iure Anomaei dicti sunt: turpitudine enim malae sententiae fit nomen ita sentientibus, ut ipsa impietas pateat. Non ergo, ut stulte putasti, o Grammaticae, cum sancto Cyrillo reponeris; appares enim, ut vides, a puris eius doctrinis alienus et extraneus. Et ridicula conscriptio libelli tui in immundis et haereticis scholiis tuis, quae velut circumcirca et quidem miserrime colliguntur apud eos, qui hac ipsa impietate ante te laborarunt, modo quidem manifeste apparet atque, ut quis dixerit, extra ipsas portas exteriores obviam procedit, modo vero vult latere et abscondi et sub mutata pietatis persona intumescere, et sterilium cedrorum instar vane se extollit. Quivis enim unus ex iis, qui recta sapiunt, ubi illam adierit, reiciet eam, et transferet in eam haec verba Sophoniae prophetae, dicens: « Chamaeleones et erinacei habitabunt in domibus eius, et bestiae clamabunt in plateis eius et corvi in porticibus eius, quia sublimitas eius sicut cedrus¹. »

Sed vox iustitiae, quae recta et casta dogmata indicat, exinde
 * p. 37. non audietur. Distinctionem autem temporum, * *nempe temporis* ante inhumanationem et *temporis* factae inhumanationis, et substantialem differentiam divinitatis et humanitatis ex quibus una *constituitur* natura et hypostasis Verbi incarnata, et sermones Deo dignos et humanos, causam confingit² duplici-
 tatis naturarum post ineffabilem unionem. At manifeste ostensum est, si quis in talem errorem deductus fuerit, fore ut διπρόσωπον dicat ipsum Christum propter duplicitatem contemplationis et sermonum. Etenim, in libro undecimo enarrationis explanatoriae evangelii Iohannis, sapiens Cyrillus sic scripsit: CYRILLUS: « Rursus autem salvat in contemplatione circa seipsum duplicitatem in comprehensione³ propter oeconomiam cum car-

¹ SOPHON., II, 14. — ² Supple: liber Grammatici. — ³ τὸ ἐν νοήσει διπλοῦν.

ne¹. » RURSUSQUE, POST ALIA: « Iterum revoca in memoriam ea, quae modo diximus, et loci propositi sensum optime intelliges. Duplicem enim propriae personae significationem nobis ubique servat, tum divinam in ipso relucentem dignitatem ostendens, tum convenientem humanitati modum non repudians propter oeconomiam². » Manifeste autem ostensum est duplicitate, quae in contemplatione et specie sermonum *habetur*, non dissecari unum, qui ex duobus *est*, Christum, eundem Deum et hominem existentem, ante saecula quidem carnis expertem, in fine vero temporum propter oeconomiam erga nos corporalem, et divinitus humanitusque loquentem, et utroque genere sermonum cognitum, quin propterea διφυής et διπρόσωπος evadat. Clamat enim Doctor ad impios divisores indivisibilis et inexplicabilis incarnationis: CYRILLUS: « Noli enim mihi dividere, post inexplicabilem unionem, neque separare in hominem singillatim et Deum, διπρόσωπον fingens Emmanuelem³. »

CAPUT VICESIMUM QUINTUM

* p. 38.

De loco Thesauri, quem haeretici ex ignorantia adducunt, putantes sapientem Cyrillum auxiliari sibi *asserentibus* oportere dicatur: « Verbum Dei assumpsit hominem ». Longa enarratio de *formula*: « Verbum induit carnem », et de exemplo purpurae, et de templo. Quod voces, quae a doctoribus reiectae sunt, velut ad electionem maleficientiae haereticae, etsi alicubi ab iis ipsis, qui eas reiecerunt, dicuntur, non oportet dicere; et quod hoc non est contradictio apud doctores, sed prudens medicina.

Itaque Grammaticus iste indoctissimus et impiissimus, qui canis instar alienos vomitus absorbet et ad putredinem malae sententiae trahitur et currit velut ad paratum cibum, illumque hiantem ore et, ut ita dicam, immasticatum deglutit, aculeis confutationum invitus transfigitur. Nam ex libro fautorum Nestorii, contra quem Philalethen scripsimus, iterum capitulum ducentiesimum decimum quartum, seu potius partem huius *capituli*, in lamentabili suo libello misere et indocte exscripsit, ad me sermonem suum sic dirigens propterea quod dixi, post vaniloquia Nestorii sanctum Cyrillum prohibuisse quominus dice-

¹ P. Gr., LXXIV, 520. — ² Ibid., 524. — ³ P. Gr., LXXVI, 1168.

retur: « Hominem assumpsit Deus Verbum », — quod in modo consideratis perfectissime ostendimus: GRAMMATICUS: « Quid ergo novo isti interpreti accidit? Undenam sanctos Patres adeo impugnavit? Quis enim istius insaniis fidem tribuens non me-
 * p. 39. rito calumniabitur * Cyrillum, ut qui sibi contradicat? Etenim, in libro primo Thesauri, haec dicit: LOCUS CYRILLI, QUEM GRAMMATICUS ADDUXIT: « Eodem autem modo etiam de Christo. Etenim, erat quidem Verbum in principio, multo autem postea tempore factus est pro nobis pontifex, veluti poderem quemdam, id est, hominem ex Maria, sive templum assumens ¹. »

Non ergo a veritate aberrantes diximus optimum istum *Grammaticum* impiorum quidem esse adulatorem, alienorum autem, id est, excerptorum curam suscepisse, idque auditu: nam non in primo Thesauri libro, ut scripsit, haec inveniuntur, sed in secundo habentur, neque ita corrupta et mutila ut lectores ea intelligere nequeant, sed sicut a nobis infra apponuntur: CYRILLUS: « Quemadmodum enim Aaron non est natus pontifex, sed multis postea temporibus id factus est, poderem indutus et superhumeralis et reliqua pontificalis habitus ornamenta, quae erant opera mulierum, eodem modo etiam quoad Christum *factum est*. Etenim, erat quidem Verbum in principio, multo autem postea tempore factus est pro nobis pontifex, veluti poderem quemdam hominem, qui ex Maria, id est, templum assumens ². »

Hoc ergo est caput; profertur autem a ducibus malae sententiae Nestorii, qui frustra rugiunt adversus veritatem et sibi videntur exinde demonstrare sanctum Cyrillum censere atque dicere instar vestimenti et indumenti Deo Verbo factam esse carnem anima rationali praeditam, non autem Ipsi hypos-
 * p. 40. tatice unitam esse sicut * anima hominis proprio corpori unitur per coniunctionem unionis naturalis, et sicut vult apostolica etiam doctrina, quae imaginem constitutionis nostrae in exemplum divinae unionis inhumanationis profert atque evoluit, dicens: « Quia ergo pueri communicaverunt sanguini et carni, et ipse similiter communicavit iisdem ³. » At stultos istos fugit sapientem Doctorem explicare legalem typum, dico ponti-

¹ P. Gr., LXXV, 361; locum Grammatici non repperi. — ² P. Gr., LXXV, 361. — ³ Hebr., II, 14.

ficatus vestimentum, figuram esse veritatis, non autem ab illo vestimenti assumptionem proferri in exemplum inexplicabilis incarnationis. Ita etiam arcam tabernaculi testimonii praefiguravisse dixit ipsum Christum, quia ex lignis quidem imputribilibus struebatur, auro autem tegebatur interius et exterius, auro quidem typum gerente sublimis, gloriosae et praeclarae divinitatis, lignis autem imputribilibus assumptis in imaginem incorruptae atque purae humanitatis, quam ex intemerata Virgine sumpsit; non ideo tamen dicimus *Cyrrillum* asserere ita factam esse ineffabilem Dei Verbi unionem ad carnem animatam quemadmodum corpora inter se uniuntur cum agglutinantur: haec enim typi sunt et umbrae, atque subobscuram quamdam indicationem eorum, quae praefigurantur, innuunt, sed ad veritatem non pertingunt.

Hac ergo de causa ad Acacium, episcopum scythopolitanum, commentarium de capro emissario faciens scripsit: CYRILLUS: « Umbram enim habet lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, ut scriptum est¹; attamen umbrae pariunt veritatem, nullo autem modo sunt ipsa veritas^{*}. Quare divus quo-^{* p. 41.} que Moyses velamen super faciem suam ponebat sicque loquebatur ad filios Israel et, ut ita dicam, hoc ipso facto clamabat venustatem praeceptorum per ipsum *traditorum* non in typis exterius apparentibus sed in contemplationibus interius latentibus cerni posse². » ET POST ALIA RURSUS: « Sinamus ergo typos ea ratione, quae ipsis conveniat, intelligi; multum enim a veris rebus deficiunt et quandoque ex parte *tantum* demonstrationem rerum figuratarum efficiunt³. »

Manifeste ergo ostensum est et in dubium venire non potest Spiritu sapientem Doctorem explicare typum pontificalis habitus, non autem putavisse Deum Verbum per admotionem, velut per indutum vestimenti, carnem fecisse suam ita ut, sicut rex de purpura, doleret de carne opprobriis affecta aut quidquam ex flagellis patiente, aut versa vice *caro* placeret ei, ipseque eam eveheret ad honorem, quo ipse honoratur, non autem ut quae ipsi naturaliter uniatur et ipsius propria censeatur sicut etiam animae rationalis cuiusque nostrum proprium apparet et dicitur corpus: hoc enim nullo modo laedit impassibili-

¹ *Hebr.*, x, 1. — ² *P. Gr.*, LXXVII, 208. — ³ *Ibid.*, 217.

tatem Verbi, ubi unus concipitur incarnatus, qui in carne sua dicitur passus, etsi omni dolore immunis secundum quod erat et est Deus.

Hac autem erronea sententia laborantem Diodorum, magistrum Nestorii, adducit *Cyrillus*, atque dicentem: DIODORUS: 5
« Adoramus purpuram propter gestantem, templum propter inhabitantem, formam servi propter formam Dei, agnum propter pontificem, assumptum propter assumentem, plasmatum in
* p. 42. sinu Virginis propter creatorem omnium *. Confitere res et de- 10
fer unum honorem: innocua est una adoratio cum confessione rerum. Unam dicis adorationem, sed per unam adorationem inducis blasphemiam, eam *scilicet* quod, si una sit adoratio, etiam in una substantia *exsistit Christus* ¹. » Hanc autem impietatem, quam etiam Paulus samosatenus dolose machinabatur, sancta synodus, quae eius depositionem fecit, patefecit in epistula 15
encyclica, quam ad omnes in orbe terrarum christianos scripsit, hoc modo: SANCTA SYNODUS QUAE FECIT DEPOSITIONEM PAULI SAMOSATENI: « Cur autem addit hoc: « velut in templo fuit sapientia in Iesu Christo », nisi quia hanc *sapientiam* continuit, non autem ei secundum substantiam unitus est, sed propter id, 20
quod scriptum est ex persona Dei: « Ipsi erunt mihi templum et ego ero illis Deus ² », ut sit quasi alius in alio, sicut etiam vestimentum involvit hominem, cum aliud sit, non autem idem ac homo neque pars eius: eodem modo et ipsum Verbum involvitur a Iesu Christo tanquam ab alio praeter ipsum Verbum, 25
non autem tanquam unitis substantialiter Deo et corpore, utroque uno effecto ³. »

Itaque, quomodo apostolicis Patribus adhaeserit sapiens *Cyrillus*, stulta illa reprehendens atque corrigens, discamus: *CYRILLUS*: « Agedum, nos quoque respondentes dicamus: Confi- 30
tere aperte illud, quod ex Deo Patre, Verbum inhumanatum et incarnatum esse et noli illud dividere in duos filios, in purpuram dico et indutum, in templum et inhabitantem, in formam servi et formam Dei, in agnum et pontificem, in assumen-

¹ Haec latine habentur apud E. SCHWARTZ, *Acta conciliorum oecumenicorum*, t. I, vol. V, pars prior, fasc. III, p. 179. — ² Cfr IEREM., xxxix, 38; interpres legit ναόν pro λαόν. — ³ Locum non repperi.

tem et assumptum, in plasmatum * in sinu Virginis et creato- * p. 43.
rem, et defer ei, tanquam uni, unam adorationem. Ubi enim ita
senseris, nos quoque tecum pugnabimus adversus eos, qui con-
tendunt in naturam Verbi carnem mutatam esse. Etenim, « vi-
5 cissitudinis obumbrationem ¹ » ferre illud, quod ex Deo, Ver-
bum non patitur; sed neque carnem, relicto eo quod est, in na-
turam Verbi, cui unita est, mutatam esse, orthodoxum quemque
dicturum esse puto. Cum ergo in rem et designationem unius Filii
assumimus cum Deo Verbo corpus eius, secundum virtutem im-
10 mutabilitatis et genuinae unionis, quomodo non apparet, secun-
dum rei veritatem, valde dissimilis typus purpurae et templi?
Nam purpureum vestimentum corpora regum ornat, exterius
autem apparet et prorsus alienum ab eo, quod esse debet *homo*
secundum rationem humanitatis: non enim propter purpuram
15 *homo est*, qui ea induitur. Cum autem ipsum quoque unigeni-
tum Dei Verbum carni propriae unitum esse intelligimus, non
vestimenti instar sumenda est haec *caro*, neque ea ratione, qua
externa indumenta, dicimus eam ipsi iniectam esse, ut alienam
ab ipso, sed potius ad illustrationem et significationem *formu-*
20 *lae* « caro », id est, homo, « factum est ». Evenit ergo Verbo na-
turalis affinitas ad corpus, quod ipsi unitum est et est ipsius,
sicut et animae hominis *est corpus* ipsius, quamvis natura ob-
tigerit ipsi ἀλλοφνής. Itaque non eo modo, quo purpura ornat
eos, qui universis dominantur, ita intelligendum est carnem quo-
25 que Unigenito esse iniectam ². » Optime vero sapiens Doctor ty-
pum purpurae et templi recusavit atque reiecit, quod attinet
* ad demonstrandam virtutem immutabilitatis et genuinae unio- * p. 44
nis: est enim prorsus dissimilis. Nec quisquam dicet purpuram
aut purpuream vestem in unam hypostasim computari cum eo,
30 qui illam induit, quia non est ipsi similis secundum naturam,
neque naturaliter unitur ad ipsum, quemadmodum neque tem-
plum exstructum aut domum videmus inhabitanti *secundum na-*
turam uniri, sed affinitate habitudinis, quae ex voluntate et amo-
re *oritur*, affinia sunt haec et necessaria. Quapropter nusquam
35 gentium in suis scriptis apparet *Cyrillus*, in imaginem divinae

¹ Cfr Iacob., I, 17. — ² Locum non repperi; pertinet ad opus sancti Cy-
rilli contre Diodorum, etsi hoc non expresse notatur a Severo.

incarnationis, typo usus sive purpurae, sive templi; ubique vero, iuxta narrationem apostolicam, in typum mysteriorum assumit concursus et naturalem unionem ex duobus, ex anima, dico, et corpore ipsius hominis nostri similis. Templum autem et purpuram vocat corpus anima et mente praeditum Verbi, ratione adorationis *ipsi deferendae* et ad demonstrandum illud *Verbum*, etiam incarnatum, esse omnipotens et regem et Deum, atque dominari in universam creaturam cum Patre et Spiritu. Ideo enim et ipse *Christus* templum vocavit corpus suum, cum turbam incredulam Iudaeorum ad hoc eveheret ut intelligerent ipsum esse Deum. Illud autem: « gessit », aut « induit », aut « sibi circumdedit carnem » vel « naturam humanam » vel « formam servi », multis in locis est invenire Doctorem eo sensu dicentem quo quis diceret hominem nostri similem indutum esse suo corpore, aut interiorem hominem exteriori homine vestiri, sicut Iob quidem dixit: « Pelle autem et carne vestisti me; ossibus autem et nervis compegisti me¹ », Paulus vero: « Licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem² ». * Sic etiam sanctus Athanasius, stella ecclesiae alexandrinae, hac voce usus videtur in iis, quibus tanquam columnam vitae philosophicae et monasticae conversationem magni Antonii descripsit. Narrando enim blandimenta Calumniatoris et strenuam athletae luctam haec ait, quorum in supra consideratis iam mentionem fecimus: ATHANASIUS: « Nam qui putaverat se similem Deo esse, ab adolescente deludebatur; et qui adversus carnem et sanguinem gloriabatur, ab homine carnem gestante devincebatur. Auxiliabatur enim ei Dominus, qui carnem propter nos gestavit et corpori victoriam contra diabolum dedit³. »

Quemadmodum ergo dicentibus nobis hominem nostri similem gestare carnem, nemo, nisi insaniat, dividet gestantem et gestatum: ita Dei Verbum, cum appareat similiter proclamatum *ut* qui gestaverit carnem aut naturam humanam aut formam servi, nemo recte sapiens separabit dicetque se adorare gestatum propter gestantem et induentem. Unus enim ex duobus habetur Christus, unaque hypostasis atque natura, Verbi

¹ Iob., xi, 11. — ² II Cor., iv, 16. — ³ P. Gr., XXVI, 849.

nempe, incarnata, etsi carnem ut purpuram gestasse dicitur, ut agnoscat, etiam postquam inhumanatum est, *Verbum* neque regiam dignitatem neque honoris cum Patre et sancto Spiritu aequalitatem amisisse. Est enim homo quoque universalis atque communis, ubi carnem gestans dicitur, una natura et hypostasis ex duobus, ex anima dico et corpore. Id etiam idem eximius Cyrillus, in libro tertio commentarii evangelii Iohannis, sic scripsit: CYRILLUS: « Rursus autem observandum est, Filium hominis * cum ait Deo digna *dona* esse divisurum, ip- * p. 46.
sumque ad imaginem Dei et Patris esse signatum, *Christum* non admittere divisionem, quae rescindat *a vera filiatione* ¹ illud ex Virgine templum, sed unum rursus semetipsum statuere et intelligi velle. Etenim unus revera supra nos est Christus ceu regia purpura proprio vestimento indutus², scilicet humano corpore sive templo, illo nimirum ex anima et corpore, licet unus *habeatur* ex ambobus Christus³. »

Videas quomodo, tum templum tum purpuram dicens corpus Dei Verbi *Cyrillus*, ideo *tamen* quia, vel homo factus, nihilominus ad imaginem Dei et Patris signabatur atque velut
20 ex vivo sigillo in omnibus ostendebat τὸ ἀδιάφορον principalis similitudinis et cum potestate largiebatur Deo digna *dona*, notionem dissimilitudinis e nomine purpurae eiecit, sicque eam vocavit « proprium eius vestimentum », ut unum ex duobus Christum perficeret. At « non sic impii, non sic⁴ »: incessabile enim bellum gerunt adversus *formulam* « ex duobus », et volunt carnem Deo Verbo extraneam esse et alienam ab eo sicut vestimentum, non autem ipsi uniri coniunctione unionis naturalis, sicut corpus uniuscuiusque nostrum, naturaliter unum animae rationabili, unum ex duobus immutabiliter et in-
30 divisibiliter *existentem* hominem perficit. Rursus enim effert *Cyrillus* Diodorum impie scribentem haec: DIODORUS: « Atqui, quomodo unam adorationem defertis? Numquid sicut animae et corpori regum? Anima enim per se solam non regnat, neque corpus per se solum regnat: sed Deus Verbum ante carnem est rex.

¹ τῆς κατ' ἀλήθειαν υἱότητος. Haec verba, ab interprete ommissa, supplenda sunt iuxta textum graecum. — ² Graece: τὸ ἴδιον φόρημα περιχρῆμενος. — ³ P. Gr., LXXIII, 484. — ⁴ Psalm. I, 4.

Itaque, non sicut animae et corpori, ita Deo Verbo et carni¹. »

* p. 47. * Ad haec rursus respondens dixit: CYRILLUS: « Multimoda ergo est adoratio, nec una iam a nobis defertur: hoc enim nobis dictat verbum tuum. Ubi autem diversitas adorationis et honoris iis, quae dicta sunt, rependitur et unicuique id, quod ipsi congruit, accurate tribuitur, ibi profecto et inaequalitas dignitatis sequitur. Atqui, inaequalitas et diversitas dignitatis, tanquam secundum minus et maius, in duas hypostases et personas cadit; fugit ergo unio, mysterii vero profunditas in nihilum occidit. Non enim deferenda est, ait, adoratio sicut animae et corpori regum. Attamen, quomodo praestantissimus typorum non erit *typus* iste? Quemadmodum enim ex anima et corpore unus *habetur* homo, quamvis proprietates utriusque multam inter se differentiam sortiantur, id est, quod ad essendi modum attinet, — anima enim diversa est a corpore, — ita etiam de omnium nostrum Salvatore Christo cogitandum est: est enim Deus Verbum caro factum, id est, in humana forma visum, ita ut idem agnoscatur et revera sit simul Deus et homo, unus solusque Filius in omnibus perfectus. Iste autem, nescio quomodo, vanis et puerilibus ratiocinationibus adversus veritatem disserere audens, ait: DIODORI *effatum*, QUOD ADDUCIT CYRILLUS: « Noli sicut animae et corpori regum, ait, deferre adorationem². »

En universae turmae magistrorum atque sectatorum Nestorii usque ad synodum, quae in Chalcedone sedit, seu potius faecem quae *ibi* subsedit, studium erat radicitus evellendi confessionem unius Christi ex duabus naturis *constantis*, sicut homo nostri similis ex anima et corpore *constat*. Et ideo etiam appellationem * templi itemque purpurae ad immundos sensus deducebant atque transferebant, dicentes Verbum Dei habitavisse *in Christo* sicut in templo praeparato et sicut in nobis *habitat* per gratiam et participationem sanctitatis; ita etiam ipsum coniunctum esse carni sicut et rex coniungitur purpurae, quam induit. Et eo modo dicebant: « Verbum Dei assumpsit hominem », quo scriptum est de Davide: « Et elegit David servum suum, et assumpsit eum de gregibus ovium³ », quia per amorem et dilectionis relationem eum sibi adiunxit.

¹ PUSEY, t. III, p. 505 (syriace tantum). — ² PUSEY, t. III, p. 506 (syriace tantum). — ³ Psalm. LXXVII, 70.

Ideo etiam illud ex Thesauro sancti Cyrilli capitulum exercebant, in quo vestem pontificalem Aaronis et figurativum, qui exinde *habetur*, typum subobscure ad incarnationem Christi referens atque allegoricae typi similitudini inhaerens, dixit *Cyrillus* ad modum assumptionis alicuius tunicae *vel* poderis Verbum Dei assumpsisse hominem ex Maria, id est, templum, cum typi nequaquam constituentur ad veritatem laedendam. Quapropter nusquam in orationibus suis dixisse videtur: « assumpsit hominem », quamvis ab antiquioribus doctoribus haec formula dicta fuisset, cum a pollutis Diodori et Nestorii opinionibus procul absit, significetque Verbum Dei factum esse carnem, iuxta vocem divi Iohannis, id est, immutabiliter et perfecte hominem, nihil ex nostra substantia et essentia dimittendo, sed in omnibus, excepto peccato, similitudinem nobiscum portando, non autem personam hominis et infantem prius in sinu Virginis plasmatum sibi affinitate uniendo. Ea, quae etiam in libro secundo Thesauri ante capitulum * habentur, reseuerunt isti * p. 49. calumniatores, et pulchrum corpus verborum Doctoris haereticis dentibus dilaceraverunt: adversus illos, iuxta mensuram virtutis mihi a Deo datae, Philalethen elaboravi. Atqui, quae resecta fuerunt, sunt haec: CYRILLUS: « Non naturam Verbi declarans Apostolus talia dixit, sed oeconomiam cum carne. Quando enim factus est pontifex confessionis nostrae? Quando autem apostolus? Quando fidelis ei, qui ipsum fecit? Nonne quando propter nos et pro nobis factus est homo et, iuxta Iohannis vocem, « Verbum caro factum est »? Tunc ei, qui ipsum fecit, ut homo etiam fidelis factus est, perficiens opus illius, ut ipse dixit. Tunc apostolus factus est, pro nobis et propter nos missus. Tunc factus est pontifex confessionis nostrae, offerens confessionem fidei nostrae Patri et corpus suum velut immaculatam hostiam adducens, ut omnes nos per ipsum mundaret¹. »

Ea ergo, quae ante capitulum *reperiuntur*, ab istis immun-
dis resecta sunt, quia impietati eorum adversantur et sacro-
rum verborum abscissionem tanquam abominandam caedem re-
prehendunt. Quae autem post capitulum resecta sunt, apponere
prodest, ut perfecte innotescat abominanda scripti hypocrisis,

¹ P. Gr., LXXV, 361.

itemque *appareat* quanta sit media pars et quod absolute sanas seiungit doctrinas ab adulteratis et peregrinis: CYRILLUS: «Ut proprio suo sanguine mundaret populum, seipsum obtulisse dicitur tanquam agnum immaculatum Deo: «neque enim peccatum fecit, neque inventus est dolus in ore eius¹». Iam vero si, iuxta Diodori et Nestorii ineptias, Unigenitus hominem assumpsisset et affinitate * illum sibi adiunxisset, ita ut assumptus propter assumptum adoraretur et honoraretur tanquam diversus ab illo, non diceret Doctor quod Verbum Dei, quod pontifex factum est, idem etiam semetipsum et agnum immaculatum Deo et Patri obtulit atque proprio suo sanguine populum mundavit.

Ecce haec sunt, quae os calumniatorum claudunt. Haec proferunt ii, qui in operibus sapientis Cyrilli exercitati sunt et propriis ipsius armis illum defendunt, et inclytum solummodo ostendunt armatum, nullam illi alienam defensionem offerentes, neque rursus, sicut indoctus et ineruditus Grammaticus, qui ne numerum quidem librorum novit, excerptum excerptorum misere colligentes et veluti comam Samsonis tondere conantes; ut illum invicta rectorum dogmatum virtute spoliatum exhibeant. Exsurgit enim, nullum alienigenis dolosum accessum concedens ut ipsum tondant et virtute, quae ipsi inest, exspolient. Et in libro Thesauri quidem legalem typum velut ex scenographia² desumit, scilicet ex stola pontificali, quae vestimentum carnis subobscurè significat; dicit, quasi de assumptione et indutu vestis, ut typicae praefigurationi satis faciat, quod Verbum Dei, tanquam tunicam et poderem, templum, id est hominem, ex sancta Virgine Maria assumpsit. At vero in pugnis adversus Nestorium et patronos eius, etsi nequaquam eum fugiebant verba tum sua, tum ab antiquioribus doctoribus recte dicta, curam impendens in retundendos impetus impietatis adversus veritatem, scribebat, sicut iam antea posuimus:

* p. 51. CYRILLUS: «Hominem autem assumptum esse a * Deo non placet sanctis Patribus; nunquam enim ita senserunt; sed ipsum potius ex Deo Verbum asserunt factum esse hominem, unitum carni animam intelligentem habenti³.»

¹ P. Gr., LXXV, 361; I PETR., II, 22. — ² σκηνογραφία. — ³ P. Gr., LXXVI, 449.

Nos vero et omnes *vir*i religiosi, post huiusmodi tutam et salutarem diligentiam Doctoris, a formula: « Verbum Dei assumpsit hominem » fugimus. Quia etiam ad Nestorium scribens, vigilantiae causa reprobando dicebat: CYRILLUS: « Imo nomen adhaesionis repudiamus ut impar ad unionem significandam ¹ », omnibus viribus hanc reprobationem sectamur, et nomen adhaesionis apud nos in suspicionem cadit. Porro nemo nos vituperabit, sicut ignarus et rerum divinarum imperitus Grammaticus, dicens: GRAMMATICUS: « Calumniaris Cyrillum tanquam contraria loquentem ². » Etenim invenimus illum in opere, quod composuit, ad Hermiam de sancta Trinitate nomine adhaesionis usum sic: CYRILLUS: « Ceterum ante concursum ad carnem et adhaesionem secundum unionem Dominum fuisse Filium, nullo negotio videbimus ³ », nec quisquam dicet sanctum Cyrillum adhaesionem hic nominare sicut Nestorius *illam nominavit*: eandem enim tum concursum ad carnem, tum unionem vocavit. Nec quisquam etiam eorum, qui recte *fidem* confitentur, non intelligit mentem Doctoris sanamque verborum prolationem. Non ideo tamen illum sibimet repugnare dicimus, quando, ut portam et repagula impietati opponat, vocem a seipso bene adhibitam dicere vetat. Etenim ad medici atque doctoris diligentiam pertinet ut aegrotis interdicat iis, quae ingressum causis * efficientibus morborum parant. Quibus cum attenderem ego, haec ad Nephaliū scripsi, quae a Grammatico stulte vituperata sunt: PATRIARCHAE *verba*, EX *orationibus* AD NEPHALIUM: « Non possunt voces aliorum Patrum, etiam si reperiantur, — tanquam coniectura rursus dico, — adversus sanctum Cyrillum proferri, qui contra morbum ingruentem remedium invenit; imo, plus dico: etiamsi ipsius Cyrilli sint voces sic antea dictae ⁴. » Nam sanus quoque sensus eorum, qui has voces dixerunt, evidens est, itemque *istarum* vocum reiectio necessaria est et prudens, maximeque convenit dispensatoribus mysteriorum Dei.

Id et sanctus Iohannes, episcopus constantinopolitanus, in quinta oratione laudatoria in Paulum, sic scripsit: IOHANNES CONSTANTINOPOLITANUS: « Ita et Paulus, Dominum suum imi-

¹ P. Gr., LXXVII, 112. — ² Locum non repperi. — ³ P. Gr., LXXV, 1032. — ⁴ Cfr P. Gr., LXXXIX, 109 et 280.

tatus, non cognoscebatur nisi ¹ modo quidem sicut iudaeus factus, modo autem absque lege. Nam nunc quidem legem custodiebat, nunc autem legem negligebat; et nunc quidem de praesenti vita sollicitus erat, nunc autem illam contemnebat; et nunc pecuniam postulabat, nunc autem etiam datam repudiabat; sacrificium offerebat et tondebatur, rursusque anathematizabat *ista* facientes; et nunc quidem circumcidebat, nunc autem circumcisionem exludebat. Et erant quidem ea, quae fiebant, inter se contraria, intentio autem atque sententia, ex qua illa fiebant, valde cohaerens erat et sibi concordans. Unum enim requirabat, *scilicet* salutem eorum, qui illa videbant et audiebant; propterea, modo quidem legem ^{*} servabat, modo autem illam destruebat. Non enim solum in iis, quae faciebat, verum etiam in iis, quae dicebat, varius ac multiplex erat, non versatilis sententia, neque alter ex altero factus, sed manens id, quod erat et ex dictis singula pro praesenti necessitate disponens. Noli ergo illum propter ista reprobare, sed propter ista potius laudare atque coronare. Siquidem et medicum cum videris, nunc quidem cauterizantem, nunc autem nutrientem, et nunc quidem etiam ferro, nunc autem medicamento utentem, et aliquando quidem aegrotanti interdicientem cibis et potibus, aliquando autem concedentem ut his plane satietur, itemque aliquando aegrotum undique cooperientem, aliquando vero iubentem ipsum calefactum calicem aqua frigida plenum bibere, non utique vituperabis variationes frequentemque mutationem, sed tunc praesertim laudabis artem quam cum fiducia praebentem ea, quae nobis inter se contraria et nociva videntur, et securitatem spondentem videbis: hoc enim vir peritus *facit*. Si igitur approbamus medicum contraria ista facientem, multo magis animam Pauli sic ad infirmos accedentem praedicare oportet. Non enim minus hi, qui in animabus, quam hi, qui in corporibus suis aegrotant, tractationibus et curis indigent: ad quos si directo accesseris, de salute eorum prorsus actum erit ². »

At strenuus iste Grammaticus hanc disciplinam sollertem, salutarem et peritam, quae nunc quidem aegrotantibus parcit, ³ nunc autem ^{*} opportune anxietatem protrahit, et utramque ae-

¹ Perperam intellexit aut legit interpretas voces graecas: οὐκ ἂν κατε-
γνώσθη. — ² P. Gr., L, 498.

gritudinem ad sanitatem ducit, vocat mobilitatem et bellum intestinum et oppositionem doctorum non ad invicem tantum sed etiam ad seipsos, ut putavit a recto sensu lapsus et per omnia seipsum ostendens alienum a legibus sanctae Ecclesiae. Nam magnus quoque Basilus, fidelissimus apostolicae regulae character, qui qualis esse debeat episcopus describit, in epistula ad Amphilo-
5 chium, id est, in diligenti opere elaborato circa theologiam de Spiritu sancto, quod iam magis proprie diceremus ab ipso Spiritu exaratum, in capitulo quinto docet Apostolum cautissime et accuratissime in epistula ad Galatas de generatione Dei
10 et Salvatoris nostri Iesu Christi secundum carnem ex Virgine, scripsisse Eum factum esse « ex muliere », non autem « per mulierem », ut stultitiam rescinderet eorum, qui non ex eadem nostra substantia confitentur esse carnem Domini: et haec quidem,
15 cum tamen de universali omnium hominum generatione scribendo ad Corinthios *Paulus* dicat hominem gigni « per mulierem ». Itaque, quoad nos quidem, idem est tum « ex muliere », tum « per mulierem », nec ulla est differentia; at vero, de Deo digna Emmanuelis generatione in carne, omnino necessaria est cauta haec formula « ex muliere », quae impietatem haeresium, id est, phantasmatis fabulam, constringat. Quae
20 autem ab illo scripta sunt, ad verbum se habent sic: BASILIUS: « Sed tamen hic, * simul quidem differentiam usus ostendens, * p. 55. simul autem errorem nonnullorum obiter corrigens existimantium spirituale esse corpus Domini, ut ostenderet ex humana
25 massa concretam fuisse deiferam carnem, significantiorem vocem praetulit; nam *formula* « per mulierem » significare debebat generationem ipsam ut transitum mente prehendi, *formula* vero « ex muliere » abunde declarat communionem naturae geniti
30 ad genetricem¹. »

Haec secuta diligentique prudentia usus et sanctae memoriae Cyrillus, episcopus hierosolymitanus, videtur, in duodecima catechesi sic *scribendo*: CYRILLUS HIEROSOLYMITANUS: « Quia per virginem Hevam mors venerat, oportebat per virginem, seu
35 potius ex virgine vitam apparere, ut quemadmodum illam serpens decepit, ita et hanc Gabriel evangelizaret². »

¹ P. Gr., XXXII, 85. — ² P. Gr., XXXIII, 741.

Quid ergo? Si huic venerandorum doctorum prudentiae adhaerentes dixerimus suspectam esse, quoad Emmanuelis generationem in carne, formulam « per mulierem », armabitur adversus nos aliquis ex iniquis phantasiastis, indoctae tuae stoliditatis arma, o Grammaticae, sibi sumens, et velut eadem ex parte, sicut tu anthropolatricae fermenti iudaici, ita et ipse phantasiae manichaeae auxilium feret, et de me impie dicet ridicula ista, quae et tua *sunt*: GRAMMATICUS: « Quis istius insaniis fidem tribuens, non merito calumniabitur Basilium, ut qui sibi contradicat¹? » Etenim in oratione, cui inscribitur: « Ad eos, qui calumniantur² nos quod tres deos dicamus³ », dixit sic: BASILIUS: « Nam, « fundamentum aliud nemo potest ponere praeter hoc, quod positum est, quod est Iesus Christus⁴ », qui genitus est per mulierem, ut genitos regeneraret⁵. » Cyrillus autem, sapiens Alexandrinorum civitatis pastor, in epistula ad monachos, cuius initium est: « Venerunt quidem nonnulli⁶ », scripsit sic: CYRILLUS: « Quia, cum carnem assumpsit suamque effecit, vocatus est etiam Filius hominis et factus est nostri similis, absurdum nullo modo esse dicere, imo necessarium esse confiteri puto eum secundum carnem per mulierem esse genitum⁷. »

At non sinemus illum per haec struere suam impietatem. Etenim evidens est sententia sanctorum. Nam non ut exhiberent Salvatoris nostri generationem *tanquam* transitum et phantasiam dixerunt: « per mulierem », sed irreprehensibiliter ita locuti sunt. Sapiens enim Cyrillus, postquam dixit eum genitum esse secundum carnem « per mulierem », addidit: « quemadmodum etiam anima hominis cum proprio corpore gignitur⁸ »; porro evidens est nos vere et non secundum metaphoricam quamdam imaginationem etiam consubstantiales matribus nostris gigni. Divus autem Basilius in antecessum abstulerat atque evulserat omnem opinionem reprehensibilem, prius sic dicendo: BASILIUS: « Demisit se ad carnem, ut et caro in ipso simul erigeretur. Invisibilis in visibili, ut visibilia susciperet. Ut homo, sub tempus; ut Deus, ante tempora. Illud « ut » non secundum similitudinem, sed secundum veritatem. Deus erat; homo factus est secundum oeconomiam. Non prius τὸ « factus

¹ Locum non repperi. — ² P. Gr., XXXI, 1488. — ³ I Cor., III, 11. — ⁴ P. Gr., XXXI, 1496. — ⁵ P. Gr., LXXVII, 9. — ⁶ Ibid., 21. — ⁷ Ibid.

est » et postea rò « erat », sed prius rò « erat » et postea rò « factus est ». Ne ergo quod *est* propter * oeconomiam destruat * p. 57. divinitatem Unigeniti. Haec enim sunt effugia haereticorum et insania Manichaeorum ¹. »

5 Itaque, sensu verborum orthodoxorum et apostolicorum doctorum tam clare elucente, retineamus hanc diligentem prudentiam firmiterque dicamus suspectum esse hoc, quod dicatur Salvatorem nostrum Christum secundum carnem « per mulierem », non autem potius « ex muliere » genitum esse, si *id* ab
10 aliquo dicatur, etiamsi gloriatur se e caelo venire. Hoc etiam Gregorius Theologus, in magna ad Cledonium epistula, illustravit, et huiusmodi vocem, cum prava sententia illi superstructa, reiecit, atheismi notam illi decernens, sic dicendo: GREGORIUS NAZIANZENUS: « Si quis tanquam per canalem dicat
15 *Christum* per Virginem transiisse, non autem in ea formatum esse divino simul et humano modo: divino quidem, quia absque viro, humano autem, quia iuxta conceptus legem, item atheus est ². »

Illam autem insaniam procedere ab iis, qui *placita* sectantur
20 impii Valentini, qui manifeste isti fictioni phantasiae adhaesit, Irenaeus, episcopus Lugduni, civitatis Celtarum, qui *sunt* in Occidente, in libro primo operis adversus haereses, cui titulum imposuit: « Reprehensio et eversio falso cognominatae agnitionis », his *verbis* significavit: IRENAEUS: « Sunt autem qui
25 dicunt eum emisisse Christum Filium suum, sed psychicum, et per * eum locutum esse per prophetas: esse autem hunc, qui * p. 58. per Mariam transierit, quemadmodum aqua per canalem transiit ³. »

Nemo igitur inepte verba colligat effataque expiscetur, quae
30 bene quidem a Patribus dicta sunt, sed nullo tandem modo obesse possunt diligentibus reprobationibus, quas pronuntiaverunt *Patres*, volentes impetus haereticorum cohibere. Nam et « mixtionem » vocaverunt coniunctionem Dei Verbi cum carne, cum genuinitatem et indivisibilitatem unionis hypostaticae ostendere vellent: et tamen, propter eos, qui abominanter et impie substantiarum confusionem ⁴ mente tenent, nomen mixtionis

¹ P. Gr., XXXI, 1493. — ² P. Gr., XXXVII, 177. — ³ P. Gr., VII, 513. — ⁴ συνουσίωσις.

repudiamus, de gloria patrum nostrorum nihil prorsus detrahentes; dum enim dogmaticas eorum institutiones legimus, huiusmodi vigilantiam discimus. Ideo ego quoque, sententiae eorum adhaerens, post inconcussam sancti Cyrilli observationem, et dixi et dicere non desinam non oportere dicere: 5
« Christus duplex est », neque: « Hominem assumpsit Verbum Dei », neque item illum nominare hominem deiferum, aut adhaesionem vocare unionem. Insuper et hoc consequenter dixi, eorum institutione ductus, *scilicet* tutius atque accuratius quam: « Verbum carnem gestavit », a nobis dici immutabiliter 10
Verbum unitum esse hypostatice carni animam intelligentem habenti, quamvis Patres illud dixerint haud secus ac si quis diceret omnem hominem *σαρκοφόρον*, ceterum exinde nequaquam hunc unum *hominem* in duo dissecans. Cum autem Diodorus scripserit: DIODORUS: « Adoramus purpuram propter gestantem¹ », et Nestorius: « Propter gestantem gestatum 15
* p. 59. veneror² », * suspicione non vacare dixi hanc *formulam*: « Verbum corpus gestavit », praesertim quando ab adversariis dicitur. At Grammaticus, perinde ac si non dixissem istas voces bene et convenienter a Patribus dictas esse, sursum deorsum, 20
frustra ineruditionis circulum percurrens, ea quae omnes norunt atque confitentur adducit, seque Patrum defensorem esse simulat, cum *tamen* patrum suorum contemptor, imo et impietatis auctor sit; conatur autem viam dare blasphemii Nestorii, quae frenum receperunt per cogitatas sapientis Cyrilli reprobationes, quas ii omnes, qui recte sentiunt, amplectuntur, iudaeorum et diphysitarum atque diprosopitarum *placita* pro nihilo putantes. 25

CAPUT VICESIMUM SEXTUM

Quisnam sit rectus sensus, in quo Patres deiferam vocaverunt carnem Christi, et quaenam impietas haereticorum, adversus quam exsurgens eximius Cyrillus prorsus reiecit *τὸ* dicere Christum « hominem deiferum », itemque *τὸ* dicere « hominem Christi »; et quod, post hanc reiectionem, scrutari non oportet num quidam eorum, qui in ecclesiis docuerunt, tale quid dixerint. 30

¹ Locum non repperi. — ² P. Gr., LXXVI, 104.